

Förutsättningar för medling

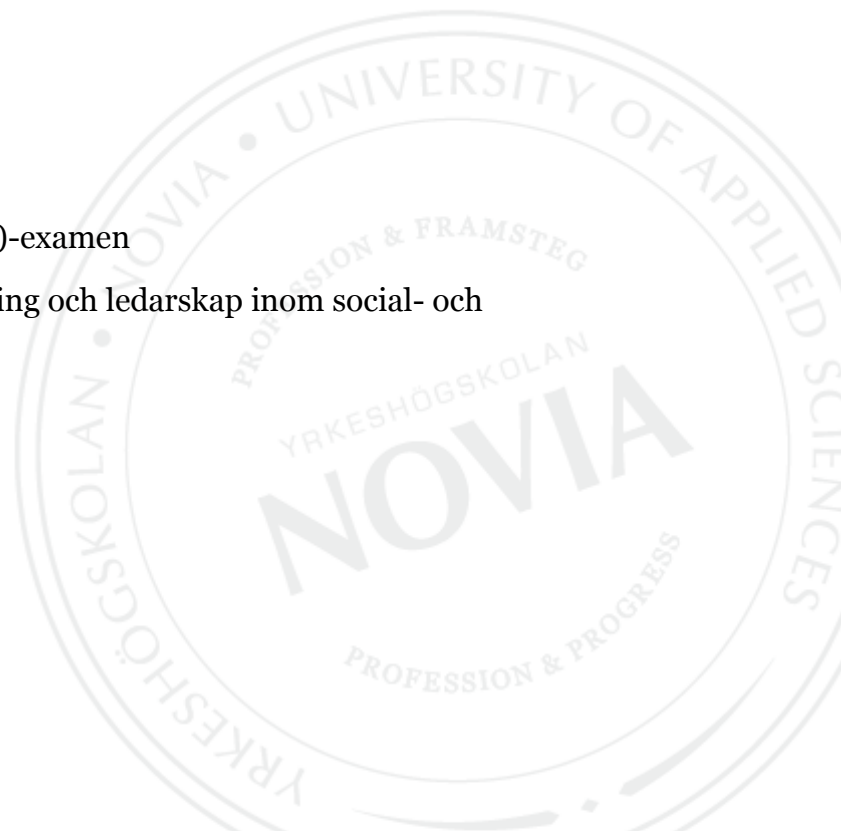
- ett arbetsverktyg för medling vid våld i nära relationer

Daniela Sundell

Examensarbete för socionom (HYH)-examen

Utbildningsprogrammet för utveckling och ledarskap inom social- och hälsovård

Åbo 2013

EXAMENSARBETE

Författare: Daniela Sundell

Utbildningsprogram och ort: Utbildningsprogrammet för utveckling och ledarskap inom social- och hälsovård, Åbo

Handledare: Eva Juslin

Titel: Förutsättningar för medling – ett arbetsverktyg för medling vid våld i nära relationer

Datum 7.10.2013

Sidantal 63

Bilagor 1

Abstrakt

Medling då det gäller våld i nära relationer baserar sig på lagen om medling vid brott och i vissa tvister (2005/1015). Denna form av medling har under den senaste tiden varit föremål för diskussion. Frågan som ställts är om medling lämpar sig vid våld i nära relationer och i så fall utgående från vilka kriterier.

Arbetets syfte är att utveckla kvaliteten på medling då det gäller våld i nära relationer. Det här görs genom att utveckla ett verktyg som på ett mer konkret sätt än tidigare kan definiera och mäta förutsättningarna för att föra parterna till ett gemensamt medlingsmöte. Arbetets frågeställning är: Vilka är de konkreta förutsättningarna för att medla vid ärenden som gäller våld i nära relationer och hur kan man mäta dessa förutsättningar?

I arbetets litteraturredel behandlas teman som våld i nära relationer, medling och den reparativa rättvisan, frivilligarbete och då specifikt den frivilliga medlaren. Utvecklingsarbetet har gjorts utgående från aktionsforskningens principer i samarbete med personalen och medlarna på Egentliga Finlands medlingsbyrå. Resultatet är ett verktyg som används i början av medlingsprocessen för att mäta parternas attityd till det inträffade. På basis av verktygets resultat fattar man vid medlingsbyrån sedan beslutet om ärendet lämpar sig för medling.

Språk: Svenska

Nyckelord: Medling, reparativ rättvisa, våld i nära relationer, frivilligarbete,

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Daniela Sundell

Koulutusohjelma ja paikkakunta: Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen, Turku

Ohjaaja: Eva Juslin

Nimike: Sovittelun edellytykset – työkalu lähisuhdeväkivaltajutuissa

Päivämäärä 7.10.2013

Sivumäärä 63

Liitteet 1

Tiivistelmä

Lähisuhdeväkivallan sovittelu perustuu lakiin Laki rikosasioiden ja eräiden riitaasioiden sovittelusta (2005/1015). Lähisuhdeväkivallan sovittelu on lähiaikoina ollut keskustelun aiheena. Kysymyksenä on se, onko sovittelu sovellettavissa lähisuhdeväkivaltatapauksissa ja mikäli näin on niin millä perusteilla.

Tämän työn tavoite on sovittelun laadun kehittäminen lähisuhdeväkivaltajutuissa. Tämä tehdään kehittämällä työkalua, jonka avulla entistä konkreettisemmin pystytään määrittelemään ja mittaamaan, onko edellytyksiä saattaa osapuolia yhteiseen sovittelutapaamiseen. Työn tutkimuskysymyksenä on: Mitkä ovat konkreettiset edellytykset lähisuhdeväkivallan sovitteluun ja miten niitä voidaan mitata?

Tämän työn kirjallisuusosuudessa käsitellään lähisuhdeväkivaltaa, restoratiivista oikeutta sekä vapaaehtoistyötä ja siinä erityisesti vapaaehtoista sovittelijaa. Kehittämistyötä on tehty toimintatutkimuksen periaatteiden mukaisesti ja yhteistyössä Varsinais-Suomen sovittelutoimiston henkilökunnan ja sovittelijoiden kanssa. Tuloksena on työkalu, jota käytetään sovitteluprosessin alussa mittaamaan osapuolten asennetta tapahtumaan. Työkalun mittaustuloksen perusteella sovittelutoimistossa päätetään, mikäli kyseinen asia on soveltuva sovitteluun.

Kieli: Ruotsi

Avainsanat: Sovittelu, lähisuhdeväkivalta, restoratiivinen oikeus, vapaaehtoistyö,

MASTER'S THESIS

Author: Daniela Sundell

Degree Programme: The Development and Leadership of the Social- and Health Care Services, Turku

Supervisors: Eva Juslin

Title: Criteria for mediation – a Working Tool in Cases with Domestic Violence

Date 7 October 2013

Number of pages 63

Appendix 1

Summary

Mediating domestic violence is based on law; Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (2005/1015). This form of mediation has been a topic of discussion in recent times. The question posed is whether domestic violence is suitable for mediation and if so, under what criteria.

The object of this work is to advance the quality of mediation in cases with domestic violence. This is done by developing a tool that will better than before help define and test if the conditions are suitable for organising a joint mediation meeting. The research question is: What are the concrete criteria for mediating domestic violence and how can they be measured?

The literature section of this work covers domestic violence, restorative justice, and voluntary work with a special focus on the volunteer mediator. The development has been carried out according to the principles of action research in co-operation with the staff and mediators of Varsinais-Suomi Mediation Office. The result is a tool that is used at the start of the mediation process to measure the attitudes of the parties towards the incident. The result of the tool measurement will then help the mediation office determine whether the matter in question is suitable for mediation.

Language: Swedish

Key words: mediation, restorative justice
domestic violence, voluntary work

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Våld i nära relationer	3
2.1	Definition av våld och våld i nära relationer	4
2.2	Våldets bakgrund och aktörer	6
2.2.1	Förklaringsmodeller och faktorer som kan leda till våldet.....	6
2.2.2	Våldsoffer i en närstående relation	8
2.2.3	Våldets utövare i en närstående relation	10
3	Medling i brott då det gäller våld i nära relationer	11
3.1	Reparativ rättvisa och medling.....	11
3.2	Lagar och direktiv som styr och påverkar medlingsverksamheten	14
3.3	Processen för medling då det gäller våld i nära relationer.....	19
3.4	Diskussionen kring medling då det gäller våld i nära relationer.....	23
4	Den frivilliga medlaren	26
4.1.1	Frivilligarbetets principer och utgångsläge	26
4.1.2	Medlarens utbildning och kompetens	27
4.1.3	Medlarens handledning och stöd	30
5	Utvecklingsarbetets metod och resultat	31
5.1	Forskningsstrategin och utgångsläget för utvecklingsarbetet	31
5.2	Process och ledarskap för utvecklingsarbetet.....	33
5.3	Produktutvecklingsprocessen – verktyget skapas.....	37
5.3.1	STEG 1: Formulerande av items	39
5.3.2	STEG 2: Val av frågealternativ och hur alternativen skall kodas	40
5.3.3	STEG 3: Verktygets reliabilitet och validitet prövas	42
5.3.3.1	Verktygets validitet.....	42
5.3.3.2	Verktygets reliabilitet	44
5.3.4	STEG 4: Verktyget revideras och färdigställs	46
5.3.5	STEG 5: Det nya verktyget testas med avseende på reliabilitet och validitet	49
5.4	Utvecklingsarbetets validitet och reliabilitet – kritisk granskning.....	50

5.5	Etiska resonemang.....	51
6	Sammanfattande diskussion.....	54
	Källförteckning	57

Bilagor

”Om vårt hopp om att bygga en bättre och säkrare värld ska bli mer än ett önsketänkande behöver vi frivilligas engagemang mer än någonsin”,

Kofi Annan

1 Inledning

Medling då det gäller våld i nära relationer är ett omdiskuterat tema bland såväl feminister, riksdagsmän som personal inom medlingsverksamheten. På en del håll arbetar man för att begränsa denna form av verksamhet, det vill säga medling då det gäller våld i nära relationer. På andra håll, speciellt de som arbetar inom medling, försöker öppet synliggöra för hur medlingsarbetet egentligen genomförs. Vidare arbetar medlingsbyråerna ständigt för att förbättra kvaliteten på medling.

Medling i brottsmål och i vissa tvistemål är en opartisk, frivillig och avgiftsfri tjänst där frivilliga, för uppgiften utbildade medlare möjliggör ett möte mellan parterna i ett brotts- eller tvisteärende. I medling ges parterna möjlighet att diskutera sina erfarenheter om, och känslor för, det inträffade i förtrolighet. De psykiska och materiella skador som orsakats behandlas vid medlingen. Om parterna når samförstånd görs ett skriftligt avtal. (Institutet för hälsa och välfärd 2013a).

Det här arbetet beskriver en utvecklingsprocess där ett verktyg för att bedöma förutsättningar för medling då det gäller våld i nära relationer utarbetats. Utvecklingsarbetet har gjorts i samarbete med personalen och medlarna vid Egentliga Finlands medlingsbyrå.

År 2006 blev medling vid brott och i vissa tvister lagstadgad och verksamheten fick samtidigt också statlig finansiering (Kinnunen 2012, s. 23–24). Kommuner, organisationer eller föreningar producerar medlingstjänster som finns tillgängliga i hela Finland. Det finns 35 medlingsbyråer eller sidokontor i Finland. Medlingstjänsten styrs, leds och övervakas av social- och hälsovårdsministeriet. Regionförvaltningsverken ordnar, styr och övervakar verksamheten och det nationella utvecklingsarbetet samordnas av Institutet för hälsa och välfärd. (Institutet för hälsa och välfärd 2013b). I Egentliga Finland har Regionförvaltningsverket i Sydvästra Finland och Åbo stad ingått ett avtal som innebär att Åbo stad producerar medlingstjänster i Egentliga Finland. Vid Egentliga Finlands medlingsbyrå finns cirka 100 aktiva frivilligmedlare som är verksamma vid huvudkontoret i Åbo eller vid sidokontoren i Salo, Loimaa eller Nystad. Vid Egentliga Finlands medlingsbyrå arbetar fyra medlingshandledare, en ledande medlingshandledare och en kanslist. Medlingspersonalen har sina egna ansvarsområden. Jag arbetar som medlingshandledare och till ett av mina ansvarsområden hör att handleda ärenden som handlar om våld i nära relationer.

Arbetets syfte är att utveckla kvaliteten på medling då det gäller våld i nära relationer. Det görs genom att på ett mer konkret sätt än tidigare definiera och mäta förutsättningarna för att föra

parterna till ett gemensamt medlingsmöte. Frågeställningen blir således: Vilka är de konkreta förutsättningarna för att medla vid ärenden som gäller våld i nära relationer och hur kan man mäta dessa förutsättningar?

Valet av tema är motiverat eftersom det vid Egentliga Finlands medlingsbyrå finns ett behov av ett verktyg för att utreda och mäta förutsättningarna och för att medling då det gäller våld i nära relationer är utsatt för en hel del kritik. I den teoretiska bakgrunden, i kapitlet om lagstiftning och direktiv som styr medlingsverksamheten (kap. 3.2) framgår mer ingående varför detta utvecklingsarbete är motiverat.

Verktyget för att bedöma förutsättningar för medling skall användas efter att medlarna träffat parterna var för sig vid de så kallade förmötena. Utgående från vad som framkommit under förmötena fattar medlingsbyrån ett beslut om att antingen ta ärendet till medling eller att inte ta ärendet till medling. Med hjälp av verktyget kan man bättre garantera att man vid förmötet beaktat de olika förutsättningarna för att medlingen skall vara trygg för parterna och kan utföras inom lagens ramar. Genom att använda verktyget blir också medlingsservicen mer jämlik. Verktyget utgör alltså en grund för beslutsfattandet och det kan hjälpa att motivera för klienter eller besvärsinstanser varför medlingsbyrån i något enskilt ärende tvingats avbryta eller neka medling trots att parterna velat medla.

För min egen del har utmaningen i utvecklingsarbetet varit dels att utveckla medlingshandledararbetet, men också att målinriktat arbeta med en specifik grupp medlare och leda och handleda arbetet tillsammans med dem. I och med utvecklingsarbete har jag fått möjlighet att mer målinriktat analysera mitt ledarskap och min förmåga att motivera medlarna till att utveckla kvaliteten i deras frivilligarbete.

I arbetet ingår en beskrivning av våld i nära relationer på en relativt allmän nivå. Därefter behandlas reparativ rättvisa, medling och lagen om medling vid brott och i vissa tvister (2005/1015) och beredningen av lagen, samt andra betydande direktiv. Vidare beskrivs medlingsbyråns, medlingshandledarens och medlarens roll och samarbete genom en processbeskrivning. Därefter diskuteras för- och nackdelar med medling då det gäller våld i nära relationer. Frivilligmedlarens utgångsläge beskrivs genom att definiera frivilligarbete och vad det innebär. Sedan presenteras medlarens utbildning och uppgift med betoning på medling då det gäller våld i nära relationer.

Själva utvecklingsarbetet, det vill säga hur verktyget är uppgjort, utgör arbetets centrala del. För att genomföra utvecklingsarbetet utgår jag från aktionsforskningens principer. Arbetet är upplagt på ett mindre traditionellt sätt, eftersom arbetets metod och resultat presenteras i

samma kapitel. Detta motiveras med att framställningen av produkten baserar sig på en ständig dialog mellan metoden och resultatet.

Utvecklingsarbetet har gjorts i en finsk språkkontext och därför presenteras också verktyget på finska. I samband med att resultatet presenteras finns verktygets helheter sammanfattade på svenska. Av etiska skäl har jag valt att inte översätta verktyget vilket reflekteras kring i kapitlet om etiska resonemang (kap. 5.5).

I arbetet används begreppet medlare när de frivilliga medlarna avses och för de anställda medlingshandledarna används begreppet medlingshandledare. Målsägande och misstänkt är begreppen som används när man beskriver offer och gärningsman i medlings-sammanhang. När kontexten inte är medlingsverksamhet och andra benämningar passar bättre i innehållet benämns målsägande som offer och den misstänkte som gärningsman, förövare eller våldsutövare, som till exempel när våld i nära relationer beskrivs. Verktyget är ett återkommande begrepp i utvecklingsarbetet och då avses det formulär som utarbetats för att bedöma förutsättningar för medling då det gäller ärenden med våld i nära relationer. För övrigt presenteras och definieras begreppen vart efter att de förekommer i texten.

2 Våld i nära relationer

Våld i nära relationer är ett känsligt ämne och ett tema som allt mer tas till diskussion i den samhällsdebatten. Det kan ses som ett folkhälsoproblem. Begreppet våld i nära relationer kan behandlas ur olika perspektiv. I detta kapitel behandlas begreppet våld och våld i nära relationer på en relativt allmän nivå i syfte att ge en övergripande bild av vad som är viktigt att vara medveten om då man medlar i dessa ärenden. Till medling hänvisas sällan grövre brott eller våld som till sin natur är återkommande. Trots det är det viktigt att vara medveten om fenomenet våld för att kunna ta ställning till dessa ärenden och huruvida de lämpar sig för medling.

Fokus i detta kapitel ligger på våld i parförhållande, eftersom det inom medling är den vanligaste formen av våld i nära relationer. Våld i andra nära relationer, som till exempel mellan syskon, föräldrar mot barn, barn mot föräldrar finns också men behandlas inte specifikt, utan allmänt som fenomenet våld i nära relationer. Forskning som lyfter fram kvinnan som offer och utövare, män som offer och utövare har använts i arbetet och också forskning som mer allmänt beskriver fenomenet våld i nära relationer. I texten framgår författarens infallsvinkel ifall den är av betydelse. Det finns en hel del forskning att tillgå som berör mäns våld mot kvinnor i närstående förhållande. Forskning som berör kvinnors våld

mot män i närstående förhållande är begränsad, vilket också exempelvis Flinck (2006, s. 29) har poängterat. Vidare hävdar också Johansson (2003, s. 274) att mäns våld oftast har forskats utgående från kvinnans upplevelser som offer. Arbetet har avgränsats så att någon djupare analys av könets betydelse, kvinnligt och manligt, inte görs trots att det har en betydelse. Våld i samband med och efter separation nämns i arbetet, men beskrivs inte på ett mer ingående plan.

Följande underkapitel innehåller definition av våld och våld i nära relationer, förklaringsmodeller samt faktorer som kan leda till våld. Vidare behandlas våld i nära relationer både ur våldsoffrets och våldsutövarens perspektiv.

2.1 Definition av våld och våld i nära relationer

Våld innebär enligt WHO (2013)

”att uppsåtligt bruka eller bota att bruka makt eller fysisk styrka mot sin egen person, mot en annan människa, en grupp människor, en gemenskap eller ett samhälle, med följd eller tämligen sannolik följd att någon dör, eller att det uppstår kroppsskada, psykisk skada, skador i den känslomässiga utvecklingen eller funktionshinder”.

Då man talar om våld, vaknar ofta frågan om vilka gärningar som definieras som våld och hurdan beteende som kan tolkas som våldsamt (Notko 2011, s. 93). Begreppet våld kan betraktas olika beroende på en individs uppfattning och bakgrund. I strafflagen (1889/39 21 kap. 5 §, mom. 1) innebär misshandel

”Den som begår fysiskt våld mot någon eller som utan att begå sådant våld skadar någons hälsa, tillfogar honom smärta eller försätter honom i medvetlöshet eller något motsvarande tillstånd[...] försök är straffbart”.

Lagens definition av misshandel är allmän och kan tolkas på olika sätt, men samtidigt inbegriper den olika former av våld. Isdal (2001, s. 34) definierar våld som en funktionell makthandling där den relationella handlingen som utspelas mellan människor blir kärnan. Isdal definierar (2001, s. 34) således våld enligt följande;

”våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärftar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill”.

Med denna definition kan våldet förstås som något komplext, och definitionen beskriver samtidigt också konsekvenserna av våldet.

Våld i nära relationer kan vara fysiskt, psykiskt eller sexuellt. Då det gäller fysiskt våld kan det handla om slag, att bli dragen i håret, sparkar, skuffar, strypgrepp eller våld med någon form av tillhygge. Psykiskt våld kan innebära att någon hotar med våld, skrämmer eller fortgående förnedrar den andra. Sexuellt våld innebär våldtäkt, olika former av tvingande till sexuellt umgänge eller incest. I samband med våldet i en nära relation kan det också förekomma ekonomiskt utnyttjande som till exempel kontrollerande, utpressning eller att använda någon annans tillgångar för eget bruk eller att hota med våld om den andra inte ger tillgångarna. Också andra former av att kontrollera varandra som att hindra personen från att träffa släkt och vänner eller att hindra från att få information och hjälp kan vara en uttrycksform av våld i nära relationer. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus & Kuntaliitto 2008, s. 17–18; Kjällman (toim.) 2011, s. 197–198; Rikoksentsorjintaneuvosto 2013).

Våld i nära relationer kan drabba vem som helst, gärningsmannen kan vara make, maka, tidigare make eller maka, barn, annan familjemedlem, släkting eller bekant. Det kan förekomma i alla socialgrupper och kulturer. (Ewalds (red.) 2005, s. 5; Harju 2012, s. 39). Rantanen (2011, s. 51) skriver att begreppet våld i nära relationer kan definieras på olika sätt. Det kan vara familjevåld, våld i hemmet, våld i parrelationer eller våld mot kvinnor. Våld i par- och nära relationer är ofta fortlöpande och det förvärras med tiden (Ewalds 2005, s. 5).

Som fenomen är våld i nära relationer varierande, svårt att känna igen, isolerat från omvärlden och tar sig i uttryck som känslor av skam, skuld, hemlighållande och rädslor (Piispa 2011, s. 16; Harju 2012, s. 39). Piispa (2011, s. 16) beskriver att de som utsätts för våld i en nära relation inte lätt tar ämnet till tals. Det finns då en stor risk för att våldsproblematiken blir obehandlad, eftersom individerna som söker hjälp ofta har många andra problem i sin livssituation. Därför finns inte exakt statistik för våld i nära relationer och kritik har speciellt riktats mot de könsspecifika undersökningarna. Även Harju (2012, s. 46) hävdar att fokus i dagsläget sätts på att förebygga och vårda mäns våld mot kvinnor. Vidare hävdas att eftersom kvinnans våldsbeteende är tabubelagt är det svårt att ingripa i det. Även våldsbeteende bland invandrare är tabubelagt. Det skapar tvetydighet eftersom det i de flesta internationella avtal framhävs att våld inte kan accepteras oberoende av kulturella, religiösa eller traditionsrelaterade orsaker. Oranen (2012, s. 220) skriver att våld är ett fenomen som är beroende av könet. Mannens och kvinnans våldsanvändning är olika både kvantitativt och kvalitativt. Följderna av och reaktionerna på våldet är olika beroende av könet. Det är svårt att undersöka dessa fenomen eftersom de ofta är undàngömda. Höglund (2011, s. 24) hävdar att lika många kvinnor som män utövar våld mot sin partner. Det mest utbredda och minst allvarliga våldet utövas av både kvinnor och män, det handlar om enskilda aggressioner som

örfilar, slag och sparkar. Det grova, systematiska våldet däremot är det som män i huvudsak utövar.

Då det gäller medling i nära relationer, handlar det främst om fysiskt våld som kommit till myndigheternas kännedom. De våldsärenden som på något sätt är möjliga att bevisa, hänvisas till medling. Under medlingsprocessen kan det sedan framkomma andra former av våld, men utgångsläget är oftast det fysiska. Det är således möjligt att konstatera att fenomenet våld och våld i nära relationer är komplext.

2.2 Våldets bakgrund och aktörer

För medlingsverksamheten är det centralt att förstå komplexiteten för våld i nära relationer. Fysiskt våld är straffbart och alla former av våld är icke-accepterat och bör därför åtgärdas. Kapitlet beskriver några centrala förklaringsmodeller och faktorer som kan ses leda till våldet. Vidare behandlas våldet i nära relationer även från offrets och utövarens utgångspunkt.

2.2.1 Förklaringsmodeller och faktorer som kan leda till våldet

Det finns och har funnits olika sätt för hur man förklarar våld i en nära relation (Notko 2011, s. 92). Ett sätt är att dela upp de teoretiska synpunkterna i tre grupper. Psykologiska och psykiatriska, socialpsykologiska och sociokulturella förklaringsmodeller. (Hulkko 2011, s. 81–82). Johansson (2003, s. 277–283) försöker närma sig förståelsen av våldet mot kvinnor från ett strukturellt, terapeutiskt och socialpsykologiskt perspektiv. Dessa perspektiv eller förklaringsmodeller är benämnda på olika sätt men innebörden kan ses vara liknande.

I de psykologiska och psykiatriska förklaringsmodellerna (Hulkko 2011, s. 81) eller terapeutiska perspektivet (Johansson 2003, s. 279–280) ligger fokus på psykologiska mekanismer som orsak till våld, som till exempel uppväxten. I detta perspektiv betonas sambandet mellan våld och personlighetsdrag, personlighetsstörningar, låg självkänsla och trauma. (Johansson 2003, s. 279–280; Hulkko 2011, s. 81). Genom de socialpsykologiska förklaringsmodellerna eller det socialpsykologiska perspektivet betonas teorier som beskriver våldets karaktär utgående från de närståendes interaktion och dynamik. (Hulkko s. 81–82). Johansson (2003, s. 282–284) ser det socialpsykologiska perspektivet som ett mindre beaktat perspektiv än de personlighetsbaserade och de perspektiv som förklaras utgående från strukturer. De sociokulturella förklaringsmodellerna eller det strukturella perspektivet fokuserar på de samhälleliga faktorerna (Johansson 2003 s. 277–278; Hulkko 2011, s. 81–82). Johansson (2003, s. 277) ser det som att denna utgångspunkt är ett maktperspektiv där de

enskilda händelserna sätts in i ett större sammanhang och ska betraktas som ett mer omfattande könsförtryck. Detta perspektiv kan sammanfattas i att vi lever i ett patriarkalt samhälle där maktrelationen mellan könen är relativt fastslagen. (Johansson 2003, s. 277). Dessa förklaringsmodeller är en allmän utgångspunkt i förståelsen av våldet och hjälper till att beskriva hur komplext detta fenomen är.

Lundgren (2012, s. 13) närmar sig förståelsen av våld genom att beskriva tre insikter som gäller våld mot kvinnor; normalisering, externalisering och internalisering. Normaliseringen innebär att våldet kan upplevas som något vanligt och normalt. Externaliseringen innebär att orsaken till våldet placeras utanför mannen och relateras till partnern eller omständigheter runtomkring. Internalisering innebär att kvinnor som utsätts för våld gradvis tar över männens förståelse av våldshandlingarna och synen på kvinnor.

Eliasson (2000, s. 42) skriver att första gången det förekommer våld i en relation skapas ett prejudikat. Vad prejudikatet innehåller handlar om hur paret hanterar det som inträffat. Var våldet ett oacceptabelt gränsöverskridande, ett tillfälligt misslyckande som paret kan acceptera? Var förövaren ansvarig för våldet? Var det ett rimligt sätt att bemöta ett oacceptabelt beteende?

Flinck (2006, s. 13, 62) och Eliasson (2000, s. 23) hävdar att orsaken till våldsbeteende har nära samband med händelser i barndomen och uppväxtförhållanden. Flinck (2006, s. 13, 62) beskriver i sin undersökning kvinnans och mannens upplevelser då det gäller våld i en parrelation. Orsaker till våldet upplevdes av såväl kvinnan som mannen bero på misslyckade upplevelser i barndomen, orimlig disciplin, auktoritär uppfostran, avsaknad av existensberättigande, kärlek eller otillräckligt föräldraskap. Det vill säga avsaknad av en frisk bild av familjen kunde ses som orsak till våldet. Även Eliasson (2000, s. 23) styrker påståendet att fysiskt och psykiskt våld i barndomen kan ha betydelse för våldsbenägenhet i framtiden. Det finns också män som till synes haft goda uppväxtförhållanden som i alla fall blir våldsbenäga. Flinck (2006, s. 57, 62) hävdar att tidigare negativa upplevelser i en parrelation, exempelvis obearbetade besvikelser och rädslor och minnenas återkomst, påverkar hur maken eller maken reagerar och hurdan det egna tillvägagångssättet är. Andra orsaker kan vara svag identitet och känsla av osäkerhet, som kan leda till att paret klamrar sig fast vid varandra och den ömsesidiga respekten för varandra försvinner. Även svårigheter att bearbeta problem kan leda till att paret avstår från att ta hänsyn till den andras känslor och en känsla av främlingskap skapas i parförhållandet. Indirekta och olämpliga sätt att uttrycka känslor och reaktioner kan leda till våld. Nyqvist (2001, s. 122–123) hävdar att bakom våldet också verkar finnas en stark strävan att kontrollera sin partner. Kontrollen begränsar vardagen, exempelvis hur kvinnan

kan röra sig, upprätthålla människorelationer, uttrycka sig, använda pengar och klädsel. Kvinnan använder också våld, men det typiska för kvinnan är spontana våldsbrott och då är reaktionen spontan, som att sparka, skrapa eller att kasta ett föremål. Mannens våld är i allmänhet mer kontrollerat och planerat. Kvinnan tar oftare på sig skulden för ett misslyckat parförhållande medan mannen lättare rättfärdigar användningen av våld.

Eliasson (2000, s. 41–43) beskriver den onda cirkeln – det återkommande våldets mekanismer som förutsätter att båda deltar i upprepningen av ett visst mönster; först våld/misslyckande, sedan sorg/skuld/botgöring och slutligen försoning/hopp. Heimer och Sandberg (2008, s. 68) beskriver våldets normaliseringsprocess. Även Johansson (2003, s. 276) skriver om män som försöker osynliggöra och normalisera våldet genom ursäkter och förklarande av motiv. Samtidigt försöker de dela upp våldet i riktigt, respektive ofarligt våld. Lundgren (2012, s. 26–46) ser våldet som en process där gränserna för vad som är normalt ständigt förskjuts. Denna process benämns våldets normaliseringsprocess.

Den onda cirkeln som Eliasson (2000, s. 23) beskriver kan fortgå så länge mannen upplever att risken att tvingas stå till svars för sina handlingar är liten. Om våldssituationerna och den egna våldsamheten inte får några rättsliga eller sociala konsekvenser kan han mörklägga våldssituationen både för omvärlden och för sig själv. För att söka hjälp måste mannen själv nå en smärtgräns, som att till exempel bli polisanmäld, skilsmässa, eller dylikt. En avgörande faktor är att kvinnan tar steget och sätter press på mannen och är medveten om att hjälp finns att tillgå. Sheffer Lindgren (2009, s. 66) har utgående från en tvärvetenskaplig ansats och ur perspektiven folkhälsa, genus och rätt, sökt en ökad förståelse för misshandlade kvinnors situation. Genom att beskriva uppbrotsprocessen från en våldsam relation samt våldets hälsokonsekvenser visar man att misshandlade kvinnors uppbrotsprocess är komplex. Uppbrotsprocessen är fylld av rädslor för männen och våldet, parallellt med starka emotionella band och att de hälsomässiga konsekvenserna av våldet är djupa och långvariga. Resultaten visar också på brister i förundersökningsarbetet med tanke på rättskyddssynvinkel, och på att genus har betydelse i den praktiska domstolshandlingen.

2.2.2 Våldsoffer i en närstående relation

Att bli utsatt för våld, speciellt av en närstående, orsakar psykisk traumatisering. Offret kan lida av akut stresssymptom som tar sig i uttryck hos offret som hopplöshet och oförmåga att tänka sig en bättre framtid. (Väänänen 2011, s. 113; Flinck 2006, s. 84). Vanliga känslor hos offret är rädsla, skuld, skam, hat och sorg (Väänänen 2011, s. 116).

Flinck (2006, s. 84) beskriver våldsutövaren som en person som nedvärderar sin partners människovärde och rätt att existera. Detta kan ta sig i uttryck genom att våldsutövaren visar att offret är otillräcklig eller genom försök att föra personen i dåligt ljus. Mannen upplever att kvinnan minskar hans prestige genom att utesluta honom ur familjens gemensamma beslut, medan kvinnan upplever att hennes människovärde och existens förminskas då mannen förolämpar hennes kvinnlighet. Väanänen (2011, s. 115) resonerar vidare att eftersom förhållandet kan ha präglats av att offret i flera år konstant tvingats iaktta sinnestillståndet hos den andra och försöka behaga det, har hon lärt sig att läsa av och förutse explosionerna. Kvinnan har lärt sig att leva på sparlåga genom att förbise egna behov, tankar för att skydda sig från våldet. Tron på sig själv, andra människor och omvärlden präglas av våldserfarenheterna. Flinck (2006, s. 84) beskriver det som frihetsberövande då en individ blir kontrollerad i sin relation och den personliga friheten och självbestämmanderätten är begränsad. Kvinnan upplever sig bli fångslad i ett beroendeförhållande.

Då en person blivit utsatt för våld i ett parförhållande finns det ofta risk för att hon skuldbelägger sig själv. Det är därför viktigt att offret får kunskap om fenomenet våld i nära relationer för att få en bild av sig själv och det inträffade. Genom att flytta ansvaret för våldshandlingen till gärningsmannen kan offrets skuldkänslor minskas. Grunden till att klara sig ur ett våldsamt förhållande är att säga ifrån och bli medveten om delaktigheten i sitt eget liv och egna val. Att klara sig ur ett våldsamt förhållande är att bli av med de följder som våldet gett upphov till och att åter känna trygghet och egenvärde – ett holistiskt välmående. Antingen innebär det för offret att lämna det våldsamma förhållandet eller att fortsätta i förhållandet utan våld. Detta förutsätter oftast att parterna förstår våldets betydelse, förbinder sig till ett förhållande utan våld och att parterna arbetar var för sig med hjälp av yrkespersonal. (Väanänen 2011, s. 109, 114).

Ekbrand (2006, s. 33, 211) har utrett omfattningen av våld mot kvinnor i samband med och efter separationer. Detta för att kunna säga något om den risk för våld som kvinnor utsätts för då de överväger att lämna ett heterosexuellt förhållande. Det har konstaterats att det är mycket ovanligt att män som inte tidigare under förhållandet använt våld börjar göra det i samband med eller efter separationen. Däremot är hot om våld under separationsprocessen vanligare än man tidigare känt till. Kvinnor som utsätts för våld i parförhållandet har större skäl, att överväga separation än kvinnor som inte utsatts. Detta innebär att de kvinnor som skulle ha mest att vinna på separationen riskerar att få betala det högsta priset för den. Väanänen (2011, s. 115) hävdar att det alltid är svårt att lämna ett våldsamt förhållande och tanken om

separation kan uppkomma i en akut situation då en exceptionellt allvarlig eller skrämmande situation uppkommer. För någon annan växer tanken på separation fram småningom.

2.2.3 Våldets utövare i en närstående relation

Johansson (2003, s. 274) förklarar fenomenet mannen som våldutövare. Mannen kan hävda att det var kvinnan som gjorde honom tvungen att använda våld eftersom hon gjorde honom galen. Mannen ser det som att kvinnan orsakar våldet. Dessutom framgår olikheter vad gäller det som individen ser som våld. Att slå en annan person är att använda våld, men att kasta den mot väggen kanske inte definieras som våld, upplevelsen av handlingarna är subjektiva. Genom detta kan våldets betydelse tonas ner och det kan för paret verka normalt.

Då mannen försöker förklara vad som hänt skapas berättelser kring den inträffade våldshandlingen. Ansvarstagandet hos mannen försvåras i samband med en patriarkal logik. Genom att förneka förvrängning och projektion kan mannen uppleva att han hade rätt att utöva ett visst våld. Om mannen upplevt våldet som ömsesidigt ges möjlighet att lägga skulden på kvinnan. Eftersom kvinnan attackerar mannen upplever han sig ha rätten att utöva våld i ungefär samma utsträckning. Att skuldbelägga kvinnan är ett sätt för mannen att tona ner det egna ansvaret. Motiveringen till våldshandlingarna kan vara att han förlorade kontrollen och att det bara hände, att mannen själv på sätt och vis blir ett offer i samband med våldshandlingen. (Johansson 2003, s. 274–275). Även Flinck (2006, s. 92) anser att både mannen och kvinnan tillbakavisade sitt eget våldsamma beteende genom att neka eller underskatta det och möjligen också se det som något som hör till ett parförhållande. De strävar efter att berättiga sitt våldsamma beteende. De beskriver våldet som självförsvar, eller som en följd av att vara överbelastad eller som ett utbrott för kvävda känslor. Mannen berättigar våldet som en handling för att sträva efter kontroll och för att få kvinnan till en interaktion. Kvinnan berättigar våldet som en handling för att söka självbestämmande och existensberättigande. Försök att hjälpa familjen var ett annat sätt för kvinnan att berättiga våldet. Att medge det våldsamma beteendet är svårt både för kvinnan och mannen. Uppvaknande till verkligheten sker i allmänhet efter en våldsam gärning. Båda parterna medger att våldet är någonting icke-accepterat och känner således skuld. Mannen kan döma och bestraffa sig själv för att söka gottgörelse.

Motvåld är ett annat begrepp som är viktigt att diskutera med tanke på våld i en närstående relation. Isdal (2001, s. 64–65) definierar motvåld som den svaga partens våld som riktar sig mot den eller dem som utsätter parten för våld. Vidare diskuteras huruvida motvåld överhuvudtaget är våld och betydelsen av om ett förhållande är jämlikt eller ojämnt. Ett

jämlikt förhållande karaktäriseras av att båda parter har samma resurser, styrka, begränsningar och möjligheter. Likartade handlingar torde betraktas lika oavsett vem som utförde handlingarna och i vilken ordningsföljd. Våldsutövningen äger rum i ojämlika förhållanden och då kan man fråga sig om våldet skall betraktas på samma sätt då den ”svagare parten” utövar våldet. Undersökningar visar att kvinnor är lika våldsbenägna som män, men att det oftare betraktas som motvåld eller försvarsvåld. Isdal (2001, s. 66) framhäver att det är viktigt att se våldet i ett sammanhang. Eftersom det verkar finnas en hel del motvåld är det å andra sidan en riskabel försvarastrategi. Detta kan leda till att offret utsätts för mer våld, eller att motvåldet ger våldsutövaren en andledning att rättfärdiggöra och avproblematisera sin egen andel i utövandet av våldet.

3 Medling i brott då det gäller våld i nära relationer

Medling då det gäller våld i nära relationer grundar sig på lag om medling då det gäller brott och i vissa tvister (2005/1015). I medling behandlas brottet, hur det kunde gottgöras och förutsättningar för en framtid utan våld. Medling grundar sig på ideologin om reparativ rättvisa och utformas genom ett dialogiskt arbetssätt. Medling är en del av ett nätverk som motverkar våld i nära relationer. För parterna är medlingen avgiftsfri, konfidentiell, opartisk och frivillig. Medling utgår från parternas behov. Medlarna arbetar på frivillig basis och då det gäller ärenden med våld i nära relation är det endast medlare som fått en särskild utbildning i anslutning till detta eller medlingsbyråns yrkespersonal som sköter dessa ärenden. (Socialporten 2011).

I detta kapitel behandlas bakgrunden till medling då det gäller brott och i vissa tvister på en allmän nivå. Den finska medlingens teoretiska utgångspunkt presenteras genom den reparativa rättvisan, lagstiftning och andra ramar för medling. Fokus i kapitlet finns ändå hela tiden på medling då det gäller våld i nära relationer. Medlingsprocessen presenteras för att ge en bild av hur helheten fungerar och sist i kapitlet sammanfattas diskussionen kring medling då det gäller våld i nära relationer.

3.1 Reparativ rättvisa och medling

Den reparativa rättens utveckling och därmed också medling är en relativt ny form av konfliktlösningsmetod i Finland och Europa. Enligt Iivari (2007a, s. 22) har begreppet restorativ rättvisa (restoratiivinen oikeus) eller reparativ rättvisa (korjaava oikeus) sitt ursprung i den angloamerikanska världen. I fortsättningen kommer begreppet reparativ rättvisa att

användas i arbetet. Begreppet har i Finland tagits i bruk i den rättspolitiska diskussionen i början av 1990-talet (Iivari 2007a, s. 22). Kinnunen (2012, s. 23–24) beskriver att den reparativa rättens utveckling i Europa började under 1980–90-talen med Norge som föregångare. I Finland började medlingen i anspråkslösa former 1983 främst riktad till unga, men kom småningom att utvecklas mer och mer i och med forskningsprojekt. Då medling vid brott och i vissa tvister år 2006 blev lagstadgad verksamhet blev också finansiering statlig. Iivari (2007a, s. 22) beskriver att reparativ rättvisa har kallats för ”den tredje vägen”, ett alternativ mellan det retributiva och det rehabilitativa. Begreppet retribution framhäver bestraffningen och rehabilitation framhäver rehabilitering.

Det är vanligt att stöta på jämförelsen av den reparativa och den retributiva rättvisan. Den norske kriminologen, Nils Christie kan ses som en nyckelperson då det gäller att föra fram den reparativa rättvisan. Christie (1977, s. 1-11) kritiserar rättsprocessen genom att hävda att parterna i ett brott har mist rätten till sin egen konflikt. Christie ser konflikten som parternas egendom och anser att kriminologin i viss mån förstärkt en process där konflikter har tagits bort från de direkt berörda parterna och antingen försvinner eller så blir konflikten någon annans egendom. En bestraffnings- eller vårdcenterad rättsprocess koncentrerar sig på gärningsmannen, medan en reparativ rätt ger en stor roll även åt offret. Det kan ses som att offret förlorar dubbelt. Först utsatt för brottet och sedan stäl staten möjligheten att själv vara delaktig i hur konflikten behandlas samt i diskussionen om hur brottet skall ersättas.

Den reparativa rättvisan ser inte lagöverträdelsen som det centrala, utan istället förolämpningen mot en privat person och mot konkreta förhållanden. Den reparativa rättvisan lyfter fram parternas behov och deras möjligheter att klara sig med sin erfarenhet framöver. Vidare syftar den reparativa rättvisan till att ersätta de skador som gärningen orsakat brottsoffret och till att främja säkerheten i närmiljön och i hela samhället. (Iivari 2007a, s. 22-23).

Straffrättens målsättning är framförallt att straffa gärningsmannen, medan den reparativa rättvisan strävar efter att reparera de skador som brottet förorsakat offret, samhället och förövaren. Den reparativa rättvisan har uppkommit som en motreaktion till den formella rätten. Bestraffning påverkar inte beteendet på ett önskvärt sätt och skadorna av bestraffningen kan vara värre än nyttan med dem. Ur en etisk synpunkt ökar dessutom bestraffningen lidandet i världen. (Elonheimo 2002). Målet med medlingen är att parterna skall ha möjlighet att själva påverka behandlingen av sitt ärende och därmed också att uppmuntra gärningsmannen till att anpassa sig till samhället. För gärningsmannen är medlingen mindre stämplande än straffprocessen och genom medling finns det större möjligheter att påverka

människornas beteende och därmed också brottsoffrets ställning. Tanken är att eftersom parterna själva varit aktiva i behandlingen av sitt ärende kan medling ge en mer hållbar lösning än domstolens beslut, som ofta ger upphov till flera rättsprocesser. (Iivari 2007a, s. 23).

Den reparativa rättvisans grundprincip är att parternas behov är det primära utgångsläget i medling. Dessa behov har myndigheterna sällan möjlighet att utreda grundligt i exempelvis rättsprocessen och av denna orsak innehåller en del stadganden i medlingslagen starka ställningstaganden som är i konflikt med den reparativa rättvisans utgångspunkter. Som exempel kan nämnas, att vid våldsbrott i nära relationer får ärendet inte tas till medling om parterna självmant tar initiativ till det utan att myndigheterna hänvisat ärendet till medling. Ett annat exempel är att enligt medlingslagen kan parterna inte komma överens om skadestånd om medling inte kan ske i ärendet. (Iivari 2007b, s. 22–23).

Trots att man i medlingen inte avgör det straffrättsliga ansvaret kan medlingens resultat påverka hur ärendet behandlas i brottsprocessen. I målsägandebrott avslutas ärendet om målsägande avstår från sitt anspråk om straff, till exempel på basis av den överenskommelse parterna gjort. Beroende av ärenden kan medlingen vara en grund för att ett ärende i förundersökningen kan begränsas. Medlingen kan också innebära att myndigheterna lämnar åtalstergift, låter bli att döma straff, ser medling som förmildrande av dom, förmildrande av straffskala eller som orsak till att byta straffart. En överenskommelse i medling innebär inte med säkerhet något av de ovannämnda, åklagaren eller domaren avgör i varje enskilt fall. Medlingsverksamheten kan i Finland ses som ett hjälpsystem eller en parallellprocess till brottsprocessen. (Iivari 2007b, s. 22–23).

Suomen sovittelufoorumi (2009) har definierat medling som en frivillig metod för att lösa konflikter med hjälp av en opartisk frivillig person, medlare, som hjälper parterna att med hjälp av en medlingsmetod hitta lösningar som tillfredsställer båda parterna. Medlaren löser inte parternas problem utan verkar för att göra det möjligt för parterna att komma överens. Medlaren är en facilitator. Poikela (2010, s. 223) beskriver att en facilitativ medling innebär att individen och gemenskapen i en konfliktsituation stöds för att hitta en gemensam dialog. Varje part får möjlighet att lyssna och att bli hörd. Dessutom skall resultatet av medlingen tåla kritik och ge upphov till ett ömsesidigt förtroende hos parterna. Det skall finnas möjlighet att be om förlåtelse och att bli förlåten, att få förlåtelse och att förlåta. Suomen sovittelufoorumi (2009) beskriver att medlaren styr processen, en process som kan göra att parterna hittar en gemensam lösning som tillfredsställer samtliga parter. Medling är en framtidsinriktad, social verksamhet som aktivt strävar efter positiva lösningar. Medling är också en inlärningsprocess eftersom den alltid förutsätter personlig förändring.

Poikela (2010, s. 240) ser inläring som medlingens kärna. Han delar in medlingsprocessen och den inläring som sker i fyra cykler av reparativa upplevelser och inläring. För det första klargörs vad som har inträffat. Parterna har ett problem, en konflikt som de på egen hand inte lyckas lösa. Med hjälp av medlaren klargörs parternas upplevelser av och känslor kring det inträffade och ett ömsesidigt förtroende byggs upp. Nästa steg är att fördjupa förståelsen och medlaren uppmuntrar parterna till dialog. Genom dialogen får parterna möjlighet att ta del av den andra partens synpunkt och genom att behandla känslorna kan ny förståelse nås. Diskussionen ger upphov till ny information som bidrar till nya, gemensamma modeller för hur konflikten kan lösas. Vid behov kan dolda orsaker konfronteras. Parterna reflekterar kring den gemensamma lösningen och tillsammans funderar man om den kan fungera. Det tredje skedet är avtalets verkställande och utvärdering. Genom att prova uppgörelsen kan man få en uppfattning om ifall den fungerar. Förändringen kan vara såväl förlåtelse som en materiell ersättning. Det centrala är, med tanke på resultatet, att parterna når sinnesfrid, att ärendet förs till ett slut och att handlingssättet har förändrats. Det fjärde skedet är att inarbeta det nya handlingssättet. Medlingsprocessens resultat har gett ny erfarenhet, förändring och en ny kunskap som grundar sig på förståelse och förmåga att agera på ett nytt sätt. Det bästa resultatet kan nås då inläringen blir djupgående och reflektiv. Då finns det möjlighet för individen och gemenskapen att förändra sina vanor och värderingar så att de når en etiskt hållbar grund.

Sammanfattningsvis kan konstateras att den reparativa rättvisan lyfter fram parternas behov och uppmuntrar dem till delaktighet i sitt ärende. Genom att medlarna faciliterar, uppmuntrar och stöder parterna till att verkligen mötas kan en dialog mellan parterna uppstå. Dialogen ger möjlighet för parterna att förstå varandra och skapa nya handlingssätt för framtiden.

3.2 Lagar och direktiv som styr och påverkar medlingsverksamheten

Grundförutsättningarna för medling i brottsärenden i Finland finner man i lagen om medling vid brott och i vissa tvister (2005/1015). Genom lagutskottets betänkande (LaUB 13/2005 rp) kan man finna ”lagens anda”. Även internationella direktiv styr och bör tas i beaktande då medlingsservice produceras. Kapitlet fokuserar på den del av den lagstiftning och direktiv som berör medling då det gäller våld i nära relationer, men i viss mån också allmänna direktiv för medlingsverksamheten eftersom de utgör centrala förutsättningar för medling. I kapitlet används en hel del citat ur lagen och ur de olika direktiven eftersom det är av vikt att innebörden anges korrekt.

I allmänna förutsättningar för medling enligt lag om medling vid brott och i vissa tvister (2005/1015, § 2 mom. 1) kan medling

”endast genomföras mellan parter som personligen och frivilligt har uttryckt sitt samtycke till medlingen och som kan förstå betydelsen av en medling och de avgöranden som träffas under den. Innan parterna ger sitt samtycke till medling skall de informeras om sina rättigheter och sin ställning i samband med medlingen. Parterna har rätt att återta sitt samtycke när som helst under medlingen.”

Vidare beskrivs att minderåriga personer och deras vårdnadshavare skall ge sina personliga samtycken till att ett ärendet tas till medling. Då det gäller omyndigförklarade personer skall hon/han ge sitt personliga samtycke om personen förstår sakens betydelse. (Lag om medling vid brott och i vissa tvister 9.12.2005/1015, § 2, mom. 2)

Laguskottet har i sitt betänkande (LaUB 13/2005, § 3) speciellt tagit fasta på förutsättningarna för att medla ärenden där det använts våld i familje- eller annars närstående relationer. Vidare har laguskottet ansett att man skall förhålla sig med försiktighet då dessa ärenden tas till medling. Samtidigt betonas att medling kan erbjudas som ett sätt för att reparera närstående förhållanden och relationer, speciellt där den misstänkte medger att den gjort fel och genuint ångrar gärningen.

”Men det understryker samtidigt att medlingen kan erbjuda ett beaktansvärt alternativ för att reparera en familjerelation (sic!) eller någon annan närrelation inte minst om förövaren erkänner att han eller hon gjort fel och ärligt ångrar sin gärning. Däremot bör fall som involverar våld i närförhållande inte tas upp till medling t.ex. när våldet är ett upprepat inslag i relationen eller när parterna redan tidigare deltagit i medling på grund av våld i sitt inbördes förhållande. Sådana fall lämpar sig inte heller för medling om våldsverkarens attityd till brottet eller relationen mellan våldsverkaren och offret annars visar att våldsverkaren betraktar våld som en acceptabel metod att lösa konflikter i närrelationen.” (LaUB 13/2005, § 3)

Ärenden som tas upp i medling kan vara brott som bedöms vara lämpliga för medling med tanke på brottets art och tillvägagångssätt, förhållandet mellan den misstänkte och brottoffret samt övriga omständigheter. (Lag om medling vid brott och i vissa tvister 9.12.2005/1015, § 3, mom.1) Ärenden som berör våld i nära relationer, är:

”brott som innefattar våld och som riktar sig mot den misstänktes maka, make, barn, förälder eller mot någon annan som på liknande sätt är närstående till den misstänkte får endast polis- eller åklagarmyndigheten ta initiativ till medling”. (Lag om medling vid brott och i vissa tvister 9.12.2005/1015, § 13, mom. 2)

Detta skiljer sig från andra ärenden där parterna själva eller någon annan myndighet kan ta initiativ till medling. Vid laguskottets betänkande (13/2005, 13 §) har man tillsatt detta till

regeringspropositionen (93/2005), att endast polis- eller åklagarmyndighet får ta initiativ till medling då det gäller våld i nära relationer. Motiveringen är att det är viktigt att denna form av våld kommer till myndigheternas kännedom och eftersom det i dessa ärenden finns större risk för att offret utsätts för påtryckning att ge sitt samtycke, trots att hon/han inte själv vill det. Genom att myndigheterna får kännedom om våldet har de möjlighet att bilda sig en samlad uppfattning om huruvida det rör sig om upprepat våld. (LaUB 13/2005, 13 §).

Förutom lagen och dess förarbete, finns det andra officiella ställningstaganden som är av stor vikt då man talar om ramar och direktiv för medling. I statsminister Jyrki Katainens regeringsprogram (Statsrådets kansli 22.6.2011, s. 28) ingår då det gäller rättskipning och medborgarnas säkerhet en beskrivning om att medling som tvistlösningsmetod i brotts- och tvistemål skall främjas för att påskynda rättegångsförfarandet. Däremot skall användningen av medling i brott som gäller våld i nära relationer begränsas. Motiveringen till begränsningen är att medlingen av sådana brott är förknippad med omständigheter som kan äventyra offrets rättssäkerhet.

Vidare finns nämnt om medling och medling då det gäller våld i nära relationer i Regeringens jämställdhetsprogram (Statsrådets kansli 2012). Enligt Regeringens jämställdhetsprogram (Statsrådets kansli 2012, s. 28–30) skall de olika förvaltningsområdena tillsammans ta fram metoder för att förebygga familjevåld och våld i nära relationer för att minska lidande och de kostnader som våldet ger upphov till. Syftet med programmet är att minska våldet mot kvinnor. En åtgärd i programmet beskrivs så här:

"i regeringsprogrammet begränsas användningen av medling då det gäller brott som gäller våld i närrelationer. Genom till exempel riksomfattande anvisningar säkerställs en enhetlig praxis i hela landet i enlighet med begränsningarna i lagen vid medling av fall som gäller våld i närrelationer och inom familjen och hänvisning till medling." (Statsrådets kansli 2012, s.v30)

I Förenta Nationernas Konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW, 2008) har kommittén för Finlands del bland annat uttryckt en oro vad gäller medlingsförfarandet. Grunden för oron hos CEDAW (2008) beskrivs genom att det finns risk för att medlingsförfarandet kan leda till att kvinnor som upplevt våld, åter hamnar som offer för våld. Därmed har kommittén rekommenderat att staten skall utreda och noggrant följa hur den nya lagen verkställs. Detta för att försäkra sig om att medlingsförfarandet respekterar och främjar de mänskliga rättigheterna för kvinnor och att det inte leder till att förövarna undviker straff.

År 2010 gjorde Förenta Nationerna en uppföljning av rekommendationerna (CEDAW, 2010) och även utgående från den rapporten beskrivs att staten fortfarande skall utreda och noggrant följa verkställigheten av lagen för att säkerställa att medlingsförfarandet respekterar och främjar de mänskliga rättigheterna för kvinnor och att det inte leder till att förövarna undviker straff. I rapporten som inlämnats till CEDAW-kommittén framgår att våld i nära relationer utgör en utmaning för myndigheterna. Dock har CEDAW-kommittén noterat Regeringens uttalande om att medlingsprocessen i Finland tillämpas noggrant och professionellt och man har också noterat de möjligheter som finns att vid behov avbryta medlingen om omständigheterna så kräver. (CEDAW, 2010) Rapporten baserar sig på en undersökning av Iivari (2010) som genomförts genom intervjuer med poliser, åklagare och ledare för medlingsbyråer och en nationell enkät för personer som deltagit i medling. I undersökningen (Iivari 2010, s. 7, 160) framgår att parterna i de allra flesta fall upplevde de centrala målen med medling; sakkunnighet, opartiskhet, konfidentialitet och rättvisa. Parterna i ärenden med våld i nära relationer visade sig ha mer framträdande och motstridiga åsikter än vad de övriga grupperna hade, där bland annat opartiskhet, konfidentialitet och oberoende samt möjlighet att påverka det egna ärendet framstod som positiva. Det visade sig att målsägande oftare var mer nöjd med medlingen än den misstänkte. Undersökningen visade också att bland de som deltagit i medling då det gäller våld i nära relation fanns de flesta svar som uppgav att medlingen varken hade förbättrat deras psykiska skador, främjat förståelsen för motparten eller lindrat deras ångest. Det här var en av orsakerna att CEDAW (2010) fortfarande vill att medlingen uppföljs och granskas.

Enligt Europaparlamentets och Rådets direktiv (2012/29/EU, 25.9.2012) om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut (2001/220/RIF) beskrivs som (skäl 46), att verksamheter för reparativ rättvisa, så som medling kan göra stor nytta för brottsoffer, men att det kräver skyddsmekanismer för att undvika sekundär eller upprepad viktimisering. Därför bör sådana verksamheter i första hand säkerställa brottsoffrets intressen och behov. Då det gäller Finlands lagstiftning skall medlaren enligt lag om medling vid brott och i vissa tvister (2005/1015 § 17, mom. 2) medla opartiskt och med respekt för alla parter. Vidare beskrivs i Europaparlamentets och Rådets direktiv (2012/29/EU, 25.9.2012, skäl 46) att:

”...När ett ärende hänvisas till verksamheter för reparativ rättvisa och förfarandet genomförs, bör man beakta faktorer som brottets art och allvar, graden av trauma, upprepad kränkning av brottsoffrets fysiska, sexuella eller psykologiska integritet, maktobalanser, brottsoffrets ålder, mognad och intellektuella kapacitet, vilka kan begränsa eller minska brottsoffrets förmåga att fatta ett välinformerat beslut, eller kan försvåra möjligheterna att nå ett för brottsoffret positivt resultat. Förfaranden

för reparativ rättvisa bör i princip vara konfidentiella, om inte parterna enats om annat, eller om det krävs enligt nationell rätt på grund av allmänintresset. Faktorer som hot som uttalas eller varje form av våld som utövats under förfarandet kan, med hänsyn till allmänintresset, behöva offentliggöras.”

Enligt artikel 12 i Europaparlamentets och Rådets direktiv (2012/29/EU, 25.9.2012) angående rätten till skydd inom ramen för reparativ rättvisa skall medlemsstaterna trygga ovannämnda och om brottsoffret väljer att delta i förfarandet för reparativ rättvisa skall åtgärder säkerställas för att förfarande skall vara säkert och kompetent, med uppfyllande av minst följande villkor:

- ” a) Verksamheter för reparativ rättvisa ska, med förbehåll för eventuella säkerhetskänsligheter, nyttjas endast när det ligger i brottsoffrets intresse, efter frivilligt och välinformerat samtycke från brottsoffret; detta samtycke får när som helst återkallas.
- b) Innan brottsoffret lämnar sitt samtycke till att delta i förfarandet för reparativ rättvisa ska denne få uttömmande och objektiv information om det förfarandet och eventuella resultat samt om hur förfarandet för övervakning av en eventuell överenskommelse ser ut.
- c) Förövaren måste ha bekräftat de grundläggande sakförhållandena i ett ärende.
- d) Eventuella överenskommelser är frivilliga och hänsyn till dem kan tas vid eventuella vidare straffrättsliga förfaranden.
- e) Diskussioner som förs i förfaranden för reparativ rättvisa och som inte är offentliga är konfidentiella och ska inte avslöjas i ett senare skede, utom om parterna samtycker eller om det krävs enligt nationell rätt med hänsyn till ett övervägande allmänintresse. ”

Dessutom skall medlemsstaterna i lämpliga fall underlätta för andra myndigheter att ta initiativ till verksamheter för reparativ rättvisa, bland annat genom att fastställa förfaranden eller riktlinjer om villkoren för ett sådant. (Europaparlamentets och Rådet 2012/29/EU, 25.9.2012, artikel 12, mom. 2). Om lagen om medling i brott och vissa tvister (2005/1015) uppfylls, så uppfylls också på ovannämnda punkter i EU:s offerdirektiv.

Enligt inrikesministeriets program för den inre säkerheten (2012, s. 40) skall ungdomar som gjort sig skyldiga till brott hänvisas till medling för att möta offret och ta ansvar för sina gärningar. Mötet kan bidra till att följderna av den brottsliga gärningen konkretiseras genom mötet med offret och kan därmed vara en effektiv metod för att förebygga framtida brott. En åtgärd i anslutning till detta är att myndigheterna hänvisar ärenden till medling och samtidigt ger myndigheterna och medlarna information om andra hjälpinsatser och tjänster som finns tillgängliga.

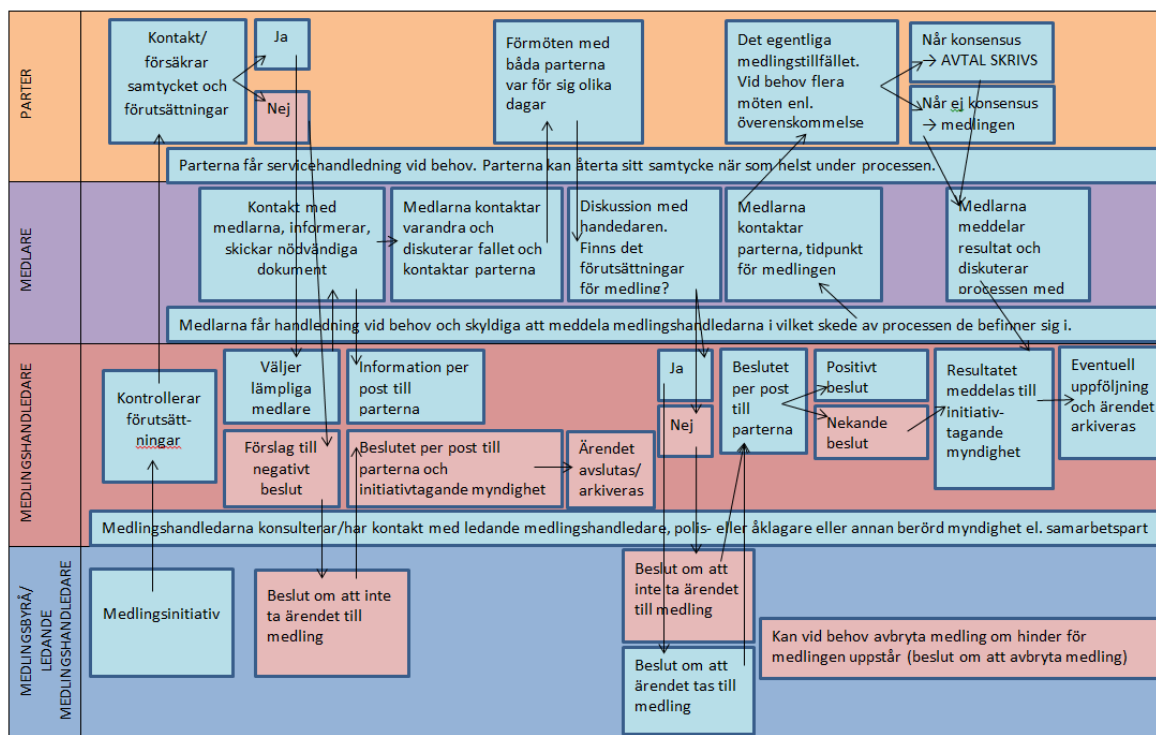
Vidare skall enligt inrikesministeriet (2012, s. 50–52) tjänster till brottsoffer och stödet till brottsförövare förbättras. Eftersom situationen för brottsoffer kan vara så traumatisk att offret inte alltid kan erkänna hjälpbehovet är en aktiv hänvisning till hjälpinsatser av stor betydelse. Hos polisen är praxisen för hänvisning till stödtjänster varierande men man har arbetat för att förbättra samarbetet mellan polisen och olika stödtjänster. Med det nuvarande systemet kan medling och stödtjänster för offer ses som alternativ som utesluter varandra. Som en åtgärd tillsätts i den nya medlingshandboken, att medlaren ska rekommenderas fråga offret om personen samtycker till att kontaktuppgifter förmedlas till en instans som producerar tjänster för offer. (Inrikesministeriet 2012, s. 50–52). Detta bidrar till att offrets ställning och skydd säkerställs. En färsk handbok från institutet för hälsa och välfärd (2013) syftar till att uppmuntra polisen, och instanser som arbetar för att avbryta våldet, till att samarbeta så att parterna så tidigt som möjligt får hjälp. I denna modell har man utgått från att medlingen begränsas, samtidigt som man också nämnt att medling och andra hjälpinsatser inte utesluter varandra. Tanken är att processeran på det lokala planet skall ses över så att man inte i onödan sätter in dubbla hjälpinsatser. (Hyvärinen & Hautamäki 2012, s. 8–9).

En annan nämnvärd förändring som delvis påverkar offrets ställning och säkerhet med tanke också på medling är, att lindrig misshandel då det gäller bl. a. våld i nära relation sedan 2011 har börjat lyda under allmänt åtal i och med en lagförändring i strafflagen (1889/39 kap. 21, § 16). Innan lagförändringen, avslutades behandlingen av ett ärende i brottsprocessen i fall målsägande återtog sin yrkan om straff i målsägandebrott, som till exempel lindrig misshandel. I och med förändringen är det idag alltid åklagaren som i sista hand avgör hur ärendet avslutas då det gäller våldsbrott i en nära relation. Förändringen som gjordes 2011 gjorde att antalet medlingsärenden ökade nästan med det dubbla vid Egentliga Finlands medlingsbyrå. Antalet ärenden har sedan dess hållits ganska stabilt. Enligt Flinck, A., Kuoppala, T. & Säkkinen, S. (2013, s. 4) hänvisades i hela Finland 2 070 våldsbrott som begåtts i en nära relation till medling, detta är 17,1 % av alla brottsärenden som medlats.

3.3 Processen för medling då det gäller våld i nära relationer

I lagen om medling vid brott och i vissa tvister (2005/1015) och i lagutskottets betänkande (13/2005) finns de juridiska ramarna för medlingsverksamheten. Genom nationella, gemensamma utbildningar och utvecklingsdagar har man försökt göra verksamheten mer enhetlig i Finland. De olika medlingsbyråernas arbete är trots satsningarna utformat på lite olika sätt. I figur 1 åskådliggörs processen för hur ärenden med våld i nära relationer genomförs vid Egentliga Finlands medlingsbyrå. Grundstrukturen för processen utgår från

hur medlingsärenden behandlas på medlingsbyråerna. Då det gäller våld i nära relationer finns särskilda rekommendationer. Processens beskrivning är inte hänvisad till några källor. Jag beskriver processen utgående från min uppfattning för hur processen i dagsläget ser ut vid Egentliga Finlands medlingsbyrå.

Figur 1. Process för medling då det gäller våld i nära relationer vid Egentliga Finlands medlingsbyrå

Initiativet till medling då det gäller våld i nära relationer kan alltså enbart göras av polis eller åklagare. Polis- eller åklagarmyndigheten gör en egen första bedömning av lämpligheten för att skicka ett ärende till medling. Detta innebär i praktiken att den enskilde polisen eller åklagaren och personens åsikter om medling har en stor betydelse för hur många ärenden och hurudana ärenden som skickas till medling. Juhani Iivari (2010, s. 40–48) har i sin rapport gjort temaintervjuer med polis- och åklagare där det framkommer vilka kriterier de har för att skicka ärenden till medling. Rapporten visar att det råder en hel del delade åsikter inom dessa myndigheter om vilka ärenden och varför de hänvisas till medling eller inte hänvisas till medling.

Då medlingsinitiativet kommit till medlingsbyrån och ledande medlingshandledaren gjort en första bedömning om vad ärendet rör sig om, delar han ut det till någondera av medlingshandledarna som har specialiserat sig på ärenden som gäller våld i nära relationer. Dokumenten som skickats till medlingsbyrån är förundersökningsprotokollet eller en undersökningsanmälan, beroende på i vilket skede av brottsutredningen ärendet är.

Medlingshandledaren gör en första bedömning av ärendet och kontrollerar att samma parter inte tidigare deltagit i medling med ett motsvarande ärende, eller om det finns några avgörande hinder. Om det framkommer starka hinder för att inte föra processen vidare gör ledande medlingshandledaren ett beslut om att inte ta ärendet till medling. Detta är ytterst ovanligt i det här skedet. Om inga avgörande hinder finns fortskrider processen och medlingshandledarens uppgift är att skriftligt med ett informationsbrev informera parterna om medling och vad det innebär. I informationsbrevet bes parterna bekanta sig med informationen och inom utsatt tid per telefon ta kontakt och meddela om de samtycker till medling. Tillsammans med informationen om medling skickas brottsofferjourens broschyr om medling då det gäller våld i nära relationer. Liksom Kjellman (2011, s. 158) påpekar är medling och offrets stödtjänster inte uteslutna från varandra och det är viktigt att offret får information om offrens stödtjänster.

Om parterna inte tagit kontakt inom utsatt tid avslutas ärendet. Om parterna tar kontakt och samtycker till medling skapar medlingshandledaren genom samtalet en preliminär uppfattning om ärendet och parternas tillstånd just nu. Om förutsättningar inte verkar finnas i detta skede eller om någondera part inte samtycker till medling, gör ledande medlingshandledare ett beslut om att ärendet inte tas till medling. Beslutet och besvärsanvisningar skickas till parterna och information om beslutet ges till initiativtagande myndighet. Om parterna vill medla och förutsättningar verkar finnas, tar medlingshandledaren kontakt med medlare och informerar och handleder medlarna. Bland de medlare som är utbildade för att medla då det gäller ärenden med våld i nära relationer väljer man ett lämpligt par till respektive ärende. Lämpligt par kan handla om medlarnas specialkunskaper, ålder, kön, språk eller andra personliga egenskaper som kan ses till fördel i just det ärende.

Medlarna tar sedan kontakt med parterna och ordnar förmöten. Förmötena bör inte vara samma dag, utan olika dagar för att medlarna verkligen skall orka och ha tid för den enskilda individen då de kommer till förmötet. Vid behov kan medlarna träffa parterna flera gånger. Om det efter medlingsmötena framkommer, genom diskussioner med parterna, medlarna och handledarna att förutsättningar inte finns, gör handledaren ett förslag till beslut med motiveringen för varför ärendet inte kunde tas till medling. Ibland kan beslutet strida mot parternas vilja. Beslutet om att ärendet inte tas till medling med besvärsanvisning skickas till parterna per post och initiativtagande myndighet informeras om beslutet och ärendet arkiveras hos medlingsbyrån.

Om förutsättningar finns och parterna fortfarande samtycker till medling framskrider ärendet på medlingsbyrån. Ledande medlingshandledaren gör skriftligt beslut om att ärendet tas till

medling. Medlarna kontaktar sedan parterna för att komma överens om ett gemensamt möte. Före det egentliga medlingsmötet, skall det finnas god tid för parterna att fundera på vad de vill behandla vid medlingen och vad de eventuellt vill avtala om.

Vid de egentliga medlingsmötena, som vid behov kan vara flera till antalet, är det viktigt att båda parterna känner att de är fysiskt och psykiskt trygga. Medlarna skall medla mellan parterna. Medlarna är inga experter då det gäller parternas förhållanden till varandra utan skall se till att alla parter har möjlighet att ostört berätta åt den andra om sina upplevelser så att den andra lyssnar. Detta skall leda till en dialog mellan parterna där de får möjlighet att behandla det inträffade och möjlighet att nå en gemensam lösning. Det kan visa sig att det finns något de kan komma överens om, eller rent av kan de komma överens om att de inte når konsensus. Om parterna inte når konsensus görs inget avtal utan resultatet om att ett avtal inte nåtts skickas till initiativtagande myndighet. Då avslutas medlingen, utan skriftliga beslut. Parterna har inte nått ett gemensamt avtal.

Om parterna däremot når konsensus och vill göra ett avtal är det medlarnas uppgift att hjälpa parterna att formulera och göra upp avtalet. Om parterna kommit överens om att avtalet är villkorligt, exempelvis att de kommit överens om att de vill att avtalet följs upp ett halvt år före målsägande avstår från straffyrkan gentemot den misstänkte, är det i allmänhet medlingsbyrån som följer upp avtalet. Det som är viktigt då är att parterna vet att åklagaren trots det kan fatta ett beslut på basis av avtalet, utan att vänta på att avtalet förverkligats. Då det gäller avtal i ärenden med våld i nära relationer är det ganska sällsynt att parterna kommer överens om en ekonomisk ersättning. Det handlar oftare om ett avtal för hur parterna skall fortsätta framöver och i avtalet skrivs också ut om den misstänkte ångrat sig och om personen bett om förlåtelse. Ett villkorligt avtal i detta sammanhang kan till exempel handla om att målsägande, för att avstå från straffanspråket, vill att den misstänkte skall söka hjälp för sitt alkoholproblem, eller en ekonomisk ersättning som kan betalas i överenskomna rater.

Medlingshandledaren följer upp medlingsavtalen. Det kan innebära att följa upp om en ekonomisk ersättning fullföljts eller också kan uppföljningen då det gäller ett beteendavtal innebära ett telefonsamtal för att höra om avtalet fullföljts. Då det gäller ett beteendavtal rekommenderas medlarna ta kontakt med parterna eller ordna en uppföljningsträff.

När ärendet är färdigt behandlat, skriver medlarna en sammanfattning och en rapport. Handledaren samlar alla dokument i anslutning till ärendet och meddelar resultatet och skickar kopia på ett eventuellt medlingsavtal till initiativtagande myndighet och arkiverar ärendet på medlingsbyrån. Medlarna får en skattefri ersättning för utgifter de har i anslutning till ärendet.

Medlingsbyråns alla aktörer skall hela tiden vara beredda att handleda parterna till annan service och vård. De är en viktig del av medlingsprocessen och löper som en röd tråd genom hela processen. Eventuell kontakt till andra myndigheter som till exempel barnskyddet kan bli aktuell om orsak till oro för ett barn uppkommer, som anknyter sig till ärendet. Under hela processen kan medlaren ta kontakt med medlingsbyrån och fråga råd om någonting är oklart. Medlaren är också skyldig att berätta för medlingshandledaren hur processen framskrider.

I vissa fall kan medlingsbyrån vara tvungen att avbryta en medlingsprocess även om förutsättningarna för medling från början fanns. I lag om medling vid brott och i vissa tvister (2005/1015, § 19 mom. 1) skall medlingsprocessen avbrytas om någon av berörda parter återtar sitt samtycke eller om man kan antyda att samtycket inte har getts frivilligt. Om det finns anledning att tro att någondera part inte förstår innebörden av medling eller om någondera part inte förstår de avgöranden som medlingen når, eller om fortsatt medling strider mot en minderårig parts intresse skall medlingen avbrytas. Processen skall också avbrytas om det av någon annan orsak framkommer att det inte finns förutsättningar för medling.

Den vanligaste orsaken till att avbryta medlingen är då någondera part återtar sitt samtycke till medling eller inte dyker upp till överenskomna möten. Ibland händer det att man får vetskap om att våldet i en nära relation upprepat sig mellan förmötena och det egentliga medlingsmötet och då har medlingsprocessen avbrutits och setts som att det inte längre finns förutsättningar för medling. I dessa fall är det av stor vikt att ge servicehandledning åt parterna.

3.4 Diskussionen kring medling då det gäller våld i nära relationer

Som i inledningen framkommit har diskussionen om medling då det gäller våld i nära relationer väckt en del motstridiga åsikter. Flinck, Sambou & Uotila (2011) beskriver att kritiken ofta framhävs vad gäller medling vid våld i nära relationer, men möjligheterna som medlingen medför glöms ofta bort. Alla som arbetar med våld har som mål att få slut på det.

Komplexiteten av våld i nära relationer kräver ett speciellt förhållningssätt av medlarna, omsorgsfull bedömning vid varje enskilt ärende, gott myndighetssamarbete, servicehandledning och medvetenhet om risken för fortsatt våld. Alla ärenden lämpar sig inte för medling. Medling och brottsprocessen borde komplettera varandra och inte utesluta

varandra. Det man kunnat konstatera är att strängare straff inte hjälper för att förebygga våld. Det som snarare hjälper förebyggandet av våldet är sociala normer som fördömer våldet och parternas möjlighet att delta i konstruktiva processer där parterna själva är aktivt delaktiga. I en hel del ärenden har våldet varit ömsesidigt och i de fall där parterna fortsätter sitt förhållande är det allt viktigare att det parallellt med brottsprocessen skulle finnas andra sätt att lösa problemen. (Flinck, Sambou & Uotila 2011)

Då det gäller ärenden med våld i nära relationer utgår man från den processuella diagnosen för att i varje enskilt fall avgöra om det finns förutsättningar för medling (Flinck, Sambou & Uotila 2011). Processuell diagnos innebär att polisen, åklagaren, medlingsbyråns personal, medlare och vid behov andra specialister inom området tillsammans med parterna bedömer medlingens hinder och förutsättningar. Den processuella diagnosen utgår från dokument och från information som fås genom medlingsmötena. För att nå diagnosen bedöms parternas motiv att delta i medling, tidigare våldsupplevelser, offrets resurser och möjlighet till att mötas jämbördigt med den misstänkte. Vidare bedöms den misstänktes inställning till brottet; medger han/hon brottet, vad berättar parterna om det inträffade, är parterna motiverade att arbeta vidare och vilka förväntningar har de. På basis av diagnosen beslutas sedan om det finns förutsättningar för medling och vilka interventioner som behövs för att hjälpa parterna. Diagnosen kan uppdateras under processens gång. (Flinck & Elonheimo 2010, s. 120–121).

De som motsätter sig medling då det gäller våld i nära relationer motiverar det med att de är rädda för att medling ifrågasätter offrets rätt till fysisk integritet i sitt hem och i sina nära relationer, underskattar offrets upplevda skada och försvagar offrets rättskydd. Kritik har också lyfts mot att parterna i medling inte har ett jämlikt förhandlingsläge på grund av ojämlik maktposition. Det har också setts som att medling kan stöda parterna att fortsätta ett våldsamt förhållande och samtidigt befria gärningsmannen från sitt ansvar. Man har också varnat för att medling ger gärningsmannen möjlighet att använda sin överlägsenhet till att försvara sina gärningar. Enligt kritiker kan gärningsmannen i medling upprepa sina löften förgäves och på det sättet få möjlighet att fortsätta ett våldsamt beteende. Som grund för kritiken finns tanken att medling är enbart en kort engångsintervention som är relativt ostrukturerad och där det inte finns möjlighet att kontrollera gärningsmannens beteende och offrets välmående i ett längre perspektiv. (Flinck & Elonheimo 2010, s. 109–110). Vidare beskriver Flinck & Elonheimo (2010, s. 109–110) att också till exempel personer som i sitt yrke arbetar med att motverka våld har ifrågasatt frivilligmedlarnas förutsättningar att möta våld i nära relation och ställt frågan om frivilligmedlarna rent av kan förorsaka skada för parterna.

Om våldet innebär det tidigare nämnda normaliserade våldet är ärendet inte lämpligt för medling eftersom våldet då är återkommande i parternas relation. Eftersom det grava, systematiska våldet inte tas till medling utan skall, om det når medlingsbyrån, hänvisas till annan professionell hjälp, torde frivilligmedlarna inte förorsaka parterna skada. I medlarnas utbildning behandlas detta och medlaren torde själv vara medveten om sina begränsningar och inte tillträda ett område hon/han inte behärskar. Enligt en undersökning av Flinck & Iivari (2004, s. 147–148, 152, 155) kan medlingen medföra en god start för parterna att arbeta vidare på sin våldsproblematik, men medling lämpar sig inte vid alla ärenden och för alla parter. Medlarens roll är viktig och det visade sig i undersökningen att utbildningen för medlaren behöver utvecklas ytterligare och att medlingsförfarandet måste finslipas. Ovannämnda undersökning är relativt gammal med tanke på den snabba utveckling som skett inom medling och många aspekter har redan förändrats och utvecklats. I kapitel 4 i det här arbetet, om den frivilliga medlaren, behandlas den utbildning som utvecklats efter denna rapport.

Qvist (2012, s. 451) har i sin undersökning jämfört praktiken av medling vid våld i parrelationer med förhållandet till idealet för att medla våld i parrelationer. De allmänna principerna för medling av våld i nära relationer förmår inte motsvara de utmaningar som våld i en parrelation och dess speciella karaktär medför. Genom våld i parförhållandet blir maktförhållandet i obalans och därmed finns det inte förutsättningar enligt medlingsidealet att parterna är i ett jämlikt förhandlingsläge. I och med att medlingsidealet vid våld i parrelationer inte fullföljs blir praktiken av medling otillräcklig för att förebygga, avbryta och motverka våldet. Enligt undersökningen är huvudsyftet för medlingen medlingsavtalet, som görs i nästan alla fall. Förlikningen påverkar väsentligt rättskyddet och det är oftast den misstänkte som har fördelar av förlikningen eftersom en förlikning ofta leder till att åklagaren inte för åtalet vidare och därmed slipper den misstänkte de straffrättsliga följderna. Enligt undersökningen försvagar uppgörandet av avtalet offrets rättskydd. Sammanfattningsvis hävdar Qvist (2012, s. 451) att det måste diskuteras med vilka kriterier och ifall man i fortsättningen skall medla ärenden med våld i nära relationer. Det primära med tanke på medlingsprinciperna är kundernas behov och rättvisa i medling framom att lösa konflikten. Iivari (2012) har kritiskt svarat på Qvists (2012) artikel och bland annat kritiserat innehållet med att ifrågasätta respondenterna eftersom de alla inte har varit insatta i medling och för att materialet varit gammalt och att utbildningen för dem som medlar våld i nära relationer inletts först efter det insamlade materialet.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns många sätt att se på denna form av service. Det skulle vara viktigt att medlingen skulle göras ännu mer genomskinlig och att de som

kritiserar den skulle veta vad medling innebär för att sedan skapa uppfattningen om kritiken fortfarande är befogad. De medlingsverksamma skall också ta kritiken och motsättningarna till sig och på djupet rannsaka sitt sätt att arbeta.

4 Den frivilliga medlaren

En intressant aspekt med tanke på medlingsverksamheten i Finland är att det är en lagstadgad service som bygger på att frivilliga till största grad utför det egentliga medlingsarbetet. Syftet med att verksamheten är baserad på frivillighet är att den skall finnas nära parterna och inte vara yrkesmässig. I lag om medling vid brott och i vissa tvister (2005/1015, § 4 mom. 2) avses med medlare ”en för uppgiften utbildad person som sköter enstaka medlingsuppdrag under medlingsbyråns ledning och tillsyn”.

I detta kapitel behandlas frivilligarbetets utgångspunkter, motiv och ansvar ur ett allmänt perspektiv för att få en bild av den frivilliga medlarens utgångsläge och för att få en grund till fortsatt diskussion då det gäller att utveckla kvaliteten på medlingsverksamheten. Vidare behandlas den utbildning som medlingsbyrån ordnar åt medlarna, med fokus på de medlare som medlar våld i nära relationer.

4.1.1 Frivilligarbetets principer och utgångsläge

Frivilligarbete, frivilligverksamhet, volontärarbete är exempel på benämningar för en insats som personer frivilligt åtar sig för att på något sätt bidra. Termen frivilligarbete avser enligt Europeiska rådet (2009)

”alla slag av frivilligarbete, formellt, icke-formellt eller informellt, som utförs av en person av fri vilja, fritt val och fri motivation och för vilken betalningen saknar betydelse. Det är till gagn för den enskilde frivilligarbetaren, gemenskapen och samhället i dess helhet. Det gör det också möjligt för enskilda personer och föreningar att mellan generationerna hantera mänskliga, sociala, eller miljömässiga behov och problem, och det utförs ofta till stöd för ett initiativ från en ideell organisation eller gemenskap. Frivilligarbete ersätter inte yrkesmässiga arbetstillfällen mot betalning men bidrar till samhället med ett mervärde”.

Definitionen ovan är en sammanfattande beskrivning av frivilligarbete. Vidare hävdar Porkka (2009, s. 65) att förutsättningen för frivilligarbetet är att det finns ett behov, ett uppgiftsområde och nödvändiga resurser. Frivilligarbete skall eller får ej ersätta yrkesarbete och det skall fungera parallellt och som alternativa stödfunktioner. Frivilligarbete skall ledas, organiseras och handledas genom att stöda och möjliggöra, inte genom att diktera. Det är viktigt att utrymmena som finns till förfogande är ändamålsenliga och att de frivilliga

rekryteras, utbildas, inskolas och försäkras. Frivilligverksamhet är inte gratis, trots att de frivilliga inte får lön. Det krävs långsiktig och välplanerad koordinering och stöd för att genomföra en fungerande frivilligverksamhet.

Saaristo (2009, s. 36–37) beskriver vikten av goda strukturer för frivilligverksamheten och menar att den bör vara genomskinlig och flexibel, så att strukturerna ger utrymme för medmänsklighet. Utgångspunkten för strukturdiskussionen skall finnas i frivilligarbetet och det skall göras tillsammans med aktörerna. Strukturerna skall kontinuerligt utvärderas och utvecklas utgående från verksamhetens grundidé. Flexibilitet kräver att aktörerna är starkt delaktiga även på strukturnivå och det är viktigt att alla i verksamheten är medvetna om inom vilka gränser det finns utrymme att agera. Att känna lika som någon annan aktör befriar och stärker det etiska engagemanget. Då strukturen ger möjlighet för aktören till inläring och utveckling så är det möjligt att utveckla kärnan i verksamheten. En frivilligarbetare skall inte behöva arbeta utgående från kontinuerliga krav, men kan heller inte arbeta utan strukturer och villkor.

Den samhälleliga inställningen till frivilligarbetet är varierande. Enligt Saaristo (2009, s. 36) dras gränsen mellan yrkesarbete och frivilligarbete inte alltid utgående från det arbete som skall utföras. Frivilligarbete kan ofta användas som ett tillägg till en verksamhet då samhällets resurser inte räcker till. Detta berättar någonting om samhällets inställning till frivilligarbete, som egentligen borde vara helt något annat. Problemet blir då att frivilligarbetet inte uppskattas och inställningen blir att vem som helst kunde utföra arbetet. Det är en motivering till vikten av att verksamheten måste ha en värdegrund, målsättningar och kärna. Dessa måste vara tydliga och klara för alla.

Porkka (2009, s. 65) beskriver att de som fungerar som frivilligarbetare gör det av fri vilja och som egna individer. Principen om självbestämmande gäller såväl för den frivilliga som för den som blir hjälpt. För frivilligarbete betalas inte lön eller arvode, men kostnadsersättning skall betalas till den frivilliga så att också medellösa personer har möjlighet att ställa upp inom frivilligarbete.

4.1.2 Medlarens utbildning och kompetens

Medlaren fungerar opartiskt och möjliggör att parterna samtalar och sinsemellan får möjlighet att mötas och behandla erfarenheter och känslor till det inträffade samt brottets konsekvenser. Medlaren har tystnadsplikt och det primära är parternas behov. Om ett avtal till följd av medlingen uppstår är det medlarens uppgift att göra upp avtalet. (Institutet för hälsa och

välfärd 2013a). Då det gäller medlarens egenskaper och andra specialkunskaper som krävs av medlaren nämner Iivari (2007a, s. 29–30) förmåga att skapa trygghet i medlingssituationen, förmåga till empati och äkthet, aktivt lyssnande, flexibilitet att kunna se vidare perspektiv, vara målinriktad och förmåga att ställa konstruktiva frågor. Medlaren är inte en passiv deltagare utan en aktiv lyssnare. Medlaren ger också utrymme för parterna att behandla känslor, moraliska diskussioner och värdediskussioner. Medlaren dömer inte, men ser till att avtalet är skäligt för parterna (Suomen sovittelufoorumi 2009). Pehrman (2013) diskuterar medlarens roll i medling. Ett sätt är det individcentrerade, facilitativa och det andra är ett mera ärendecentrat, ett evaluativt sätt. Vidare hävdas att det inte är av vikt att försöka dra tydliga gränser mellan dessa. Det skulle vara viktigt att medlaren själv är medveten om sitt sätt och vid behov omstrukturera och omformulera strategin. Den finländska medlingen och den reparativa rättvisan karaktäriseras av det mer facilitativa sättet, men ibland kan det vara befogat att medlaren tar en starkare roll och agerar mer evaluativt. Sammanfattningsvis kan sägas att medlaren har ett ansvarsfullt uppdrag och bör känna sig själv och sina egna styrkor och svagheter.

Medlingsbyråerna ansvarar för rekrytering och utbildning av medlarna (Socialporten 2011). Rekryteringen till grundkursen sker alltid på basis av att medlingsbyråns personal intervjuar de sökande. Medlarens grundkurs omfattar cirka 40 timmar och målsättningen med kursen är att deltagarna utvecklar basfärdigheter för att i praktiken kunna genomföra medlingsarbete. Det viktiga innehållet är medlingens utgångspunkt och värden, lagstiftningen och den frivilliga medlarens roll. (Laurila 2012, s. 62). Grundkurserna är praktiska och mycket tid ägnas åt övningar och diskussioner, eftersom medlarnas livserfarenheter är varierande och kan användas som resurser. För att medlaren skall upprätthålla sin kompetens är det viktigt att medlaren deltar i utbildning, aktivt söker handledning och är öppen för att diskutera ärendena med den andra medlaren och handledarna. Det är också viktigt att medlaren kontinuerligt har medlingsärenden för att bibehålla kompetensen. Medlaren kan sedan då hon/han känner sig beredd på nya utmaningar, om lämplighet, tid och intresse finns söka sig till att börja medla ärenden med våld i nära relationer.

En nationell rekryteringsblankett har utarbetats för rekryteringen av medlarna då det gäller våld i nära relationer för att rekryteringsprocessen skall vara enhetlig i Finland. Av medlaren krävs genomförd grundkurs i medling, medlingserfarenhet, intresse av att arbeta med människor och medlaren skall i övrigt vara lämpad för att medla ärenden med våld i nära relationer. Medlarna sköter alltid ärenden i par och då det gäller våld i nära relationer är det

alltid medlare som genomgått tillhörande utbildning eller yrkespersonal som sköter dessa ärenden. (Socialporten 2011).

Utbildningen för dem som medlar vid våld i nära relationer består av tre delar. Första delen går ut på att lära sig grundläggande kunskap, i den andra delen förstärks kunskapen och i den tredje fördjupas den. I utbildningen behandlas våld i nära relationer som fenomen, de speciella utmaningarna som finns, lagstiftning, offrets ställning, våldsarbetets stödnätverk, reparativ rättvisa och ett dialogiskt arbetssätt. Utbildningen planeras och genomförs med regionförvaltningsverken, institutet för hälsa och välfärd samt medlingsbyråerna. Utbildningarna ordnas vid behov i egen regi vid de enskilda medlingsbyråerna eller i samarbete med andra medlingsbyråer. (Socialporten 2011). Utbildningen omfattar cirka 50 timmar och utbildningen tar i sin helhet cirka ett och ett halvt år (Turunen, Flinck & Sambou 2013). I en undersökning om offrets rättigheter och kvaliteten av medlarnas utbildning visade det sig att medlarna upplevde att parterna ofta hade nytta av medlingen. Gällande utbildningen för medlarna visade det sig att utbildningen för medlarna uppfyller behoven i medlingarna, att utbildningen var av hög kvalitet och att medlarna hade fått den kunskap om våld i nära relationer och reparativ rätt som krävs. Det som undersökningen visade var att trots att medlarna i vissa fall märkte att förutsättningarna för medling i dessa ärenden inte uppfylldes, så avbröt de trots det inte medlingen. Kriterier för när medlingen skall avbrytas har behandlats i utbildningen. Detta har framhävts som ett utvecklingsområde som på nationell nivå borde utvecklas och förenhetligas. (Turunen, Flinck & Sambou 2013, s. 38–39).

Vid Egentliga Finland medlingsbyrå har vi, med tanke på medlarna och utgående från erfarenhet, omformulerat processen så som den är beskriven i ett tidigare kapitel (figur 1). Vår process skiljer sig från den nationella processen genom att i den nationella processen fattas besluten om att ta ärendet till medling innan medlarna hållit förmöten. Vi har istället valt att utgå ifrån att medlarna träffar parterna var för sig före beslutet om medling fattas, varefter medlarna kan ordna medlingsmöte om ärendet lämpar sig för medling. Vi informerar parterna om att vi följer detta sätt och ber inledningsvis om deras samtycke till medlingsprocessen. Parterna är således från början medvetna om att ärendet kan avslutas efter förmötena ifall det inte finns förutsättningar för medling. Detta tillvägagångssätt gör att det i praktiken är lättare att fatta ett beslut om att inte ta ärendet till medling än att avbryta en redan inledd process. Detta tillvägagångssätt har vi konstaterat att är skonsammare för medlarna eftersom de då är medlingsbyrån som avgör hur processen framskrider.

4.1.3 Medlarens handledning och stöd

Medlarna är medlingsbyråns grundförutsättning och anställda vid medlingsbyrån strävar efter att främja kvaliteten på det arbete som utförs på medlingsbyrån. För att medlarna skall kunna erbjuda bra medlingsservice behöver de ha tillräcklig utbildning och nödvändiga kunskaper och kompetenser. Yrkespersonalen på medlingsbyrån strävar efter att skapa en atmosfär som motiverar de frivilliga att utveckla den egna kompetensen. Samarbetet mellan medlarna och yrkespersonalen skall vara ärligt och konfidentiellt. Medling är ett krävande frivilligarbete, men också givande. Det är viktigt att medlaren upplever sig få något ut av det själv, trots att grundsyftet är att stöda parterna i medlingsprocessen. (Laurila 2012, s. 14–16). Medlingshandledaren har enligt lagen om medling i brott och vissa tvister (1015/2005 kap. 1, 4 § mom. 3) bl. a. som uppgift att handleda och övervaka medlarens verksamhet. Det här innebär att för att utföra sitt arbete som medlingshandledare är det av största vikt att beakta medlarens ställning som frivilligarbetande.

De medlare som medlar våld i nära relationer borde få arbetshandledning, dels för att garantera kvaliteten, dels för medlarens ork och utveckling. I personalresurserna ska det beaktas att då det gäller våld i nära relationer krävs mer tid och mångsidigt kunnande. Det är därför av stor vikt att yrkespersonalen får tillräcklig utbildning och kollegialt stöd. Det är också viktigt att de frivilliga medlarna förbinder sig till sin uppgift och till den handledning som erbjuds och att de förbinder sig till att utveckla det egna kunnandet. (Socialporten 2011).

Porkka & Salmenjaakko (2005, s. 11) beskriver att syftet med arbetshandledning för frivilliga är att stöda, utveckla och garantera kvaliteten. Genom arbetshandledningen uppmuntras den frivilliga i sitt arbete och genom den kan tyst kunskap och livserfarenheter bli ny kunskap. Arbetshandledningen bidrar till ständig utveckling som människa och i frivilligarbetet och hjälper den frivilliga att känna igen sina känslor, attityder, erfarenheter, begränsningar, möjligheter och utvecklingsbehov. Genom arbetshandledningen får den frivilliga möjlighet att sätta sina egna målsättningar utgående från verksamhetens etiska principer. (Porkka & Salmenjaakko 2005, s. 11). Pessi & Oravasaari (2010, s. 175) beskriver motiverande handledning för frivilliga; ett begrepp mellan handledning och arbetshandledning. Idén med motiverande handledning inbegriper sex hörnstenar som riktar sig till de frivilliga;

- Man visar intresse för hennes ork, intressen och idéer
- Man lyssnar till henne, man möter, man är närvarande, och ger tid
- Man uppskattar hennes insats och man tackar henne både verbalt och icke verbalt
- Man visar att man behöver hennes insats och att den är viktig

- Hennes behov av förändring beaktas, och man försöker ordna det så att det är möjligt
- Man ser henne som en del av en helhet och om hon av någon orsak slutar så är man mån om henne.

Enligt Pessi & Oravasari (2010, s. 175) är detta grundläggande baselement i motiverande handledning som borde finnas i alla organisationer. Dessa hörnstenar kan man se att stöds på olika sätt inom medlingsbyråns verksamhet. Det här gör man genom delaktighet och en bra atmosfär där medlarens kunskaper och idéer används för att utveckla verksamheten. Genom självutvärderingssamtal, gruppträffar, utbildnings- och rekreationstillfällen och tid för handledning och samtal finns det utrymme för att hörnstenarna får plats. I kapitlet om utvecklingsarbetets process och ledarskap (kap. 5.2) behandlas detta ämne ytterligare på en mer abstrakt nivå.

5 Utvecklingsarbetets metod och resultat

Målet med utvecklingsarbetet var att skapa en produkt – ett verktyg för att bedöma förutsättningar för medling då det gäller våld i nära relationer tillsammans med medlarna och medlingshandledarna vid Egentliga Finlands medlingsbyrå. Denna produkt kommer i fortsättningen att benämnas verktyg. Verktuget har utarbetats genom en process i utvecklingsarbetet.

Detta kapitel inleds med en beskrivning av forskningsstrategin och utgångsläget för utvecklingsarbetet. Sedan beskrivs arbetsprocessen och ledarskapet för utvecklingsarbetet, med tanke på helheten. Produktutvecklingsprocessen – vad verktuget blev – får en central roll i kapitlet och beskriver i detalj hur verktuget skapats, vad det blev och hur det kommer att användas och utvecklas. I detta kapitel presenteras arbetets metod och resultat som en helhet. I följande kapitel prövas utvecklingsarbetets tillförlitlighet och validitet, samt en kritisk granskning av arbetet. Slutligen förs ett resonemang angående de etiska ställningstagandena i utvecklingsarbetet.

5.1 Forskningsstrategin och utgångsläget för utvecklingsarbetet

För att öka förutsättningarna för en kvalitativ medling då de gäller våld i nära relationer har jag i samarbete med medlare och yrkesverksamma inom medling utarbetat ett verktyg för att bedöma förutsättningar för medling då det gäller våld i nära relationer. De centrala faserna i arbetet har varit litteraturgranskningen och själva utvecklingsprocessen. Litteraturen ger en

grund för arbetet och utvecklingsarbetet har präglats av en process som formats under arbetets gång. Utvecklingsarbetet har till stora delar genomförts utgående från aktionsforskningens principer.

Aktionsforskning har sin utgångspunkt i praktiken och verkar för ett samarbete mellan forskare och praktiker och för en forskning som leder till förändring. Detta innebär att utveckla och förändra verksamheten, men också att skaffa kunskap om hur denna förändring går till och vad som sker under arbetets gång, vilket kan relateras till den vuxnes lärande. (Rönnermann 2004, s. 15). Också Andersen & Gandrup (2008, s. 48) betonar inlärningsmomentet då forskaren i praktiken deltar i lösandet av praktiska problem tillsammans med andra och att deltagandet också är en inlärnings- eller forskningssituation för forskaren. Aktionsforskning ställer höga krav på forskaren med tanke på att bearbeta material eftersom det vanligtvis utgörs av upplevelsebetonade fenomen. Den egna inläringen, fördjupning av kunskap då det gäller det egna arbetet och förändringsarbetet på arbetsplatsen har varit centrala i utvecklingsarbetet.

Utgångsläget för aktionsforskning är att planera – agera – observera – och reflektera (Rönnermann 2004, s. 14). I detta utvecklingsarbete har planering inneburit litteraturgranskningen och genom den praktiska erfarenheten av utvecklingsbehov har följande skede kunnat nås. Det praktiska arbetet med utvecklandet av ett verktyg, en konkret produkt, och de olika faserna har inneburit att agera. Genom att pröva verktyget i praktiken har det möjliggjort observation. Slutligen har utvecklingsarbetet präglats av reflektion ur olika synpunkter, medlarnas och andra berördas upplevelser av verktyget, ledarskapsprocessen och utvecklingsarbetets nytta med tanke på framtiden. Rönnermann (2004 s. 15) hävdar att det i aktionsforskning handlar om att ta reda på hur det förhåller sig i den egna praktiken innan man genomför en förändring. I aktionsforskning finns inga ”rätta” metoder och både erfarenheter och teorier kan användas, men någon form av dokumentation skall göras. (Rönnermann 2004, s. 15). Styrkan i denna form av forskning är att man är väl insatt i praktiken. I detta arbete har processen format sig under arbetets gång, men utgångsläget och behovet hade funnits redan före utvecklingsarbetet påbörjades.

I planeringsstadiet och under processen har litteratursökning gjorts för att finna aktuella forskningar, artiklar och facklitteratur inom området. Medling, medling då det gäller våld i nära relationer, våld i nära relationer, restorativ/reparativ rätt, frivilligarbete, frivilligarbetets utgångspunkter är sökord som använts. Sökningarna är gjorda på finska och svenska. Litteratur har jag sökt via olika bibliotek, bibliotekens databaser, internet, olika tidskrifter, Nelli-portalen och främst databaserna Google Scholar, Ebsco och Arto. Genom granskningar

i källförteckningar i befintlig litteratur har jag fått tips om ytterligare relevant litteratur. I arbetet har främst nordisk litteratur och då mest finsk och svensk använts. Det här kan anses motiverat med tanke på ämnet eftersom fokus ligger på de finländska förhållandena. I arbetet har litteratur som utgivits under 2000-talet använts, dock med något undantag då det historiska perspektivet haft betydelse. En källa som är intressant med tanke på ämnet medling i brott och i vissa tvister och bör därmed speciellt nämnas, är Heidi Jokinens doktorsavhandling (2011). I detta arbete har Jokinens avhandling inte använts, men behandlar samma område. Jokinens avhandling är skriven inom ämnet teologisk etik med religionsfilosofi och avhandlingen behandlar de olika språkbruken kring medling.

Rönnermann (2004, s. 15) frågar sig på vilket sätt mötet kan ske mellan de två kunskapsfälten, nämligen vetenskapen och vardagen? I detta arbete har det skett ett naturligt möte mellan de två kunskapsfälten, eftersom utgångspunkten funnits i vetenskapen och vardagen. Lagens utgångsläge, teorin om reparativ rätt, förklaringsmodeller och forskning som gäller våld i nära relationer, och frivilligarbetarens utgångsläge är det vetenskapliga kunskapsfältet. För att koppla denna bakgrund till vardagen och det praktiska arbetet har jag utgått från alla dessa i mitt utvecklingsarbete. Som ledare för denna utvecklingsprocess har jag varit tvungen att välja inriktning och ibland kan vissa av de kunskapsfält som varit min bakgrund ha stått mer i fokus än andra. Även Andersen & Gandrup (2008, s. 48) har nämnt detta som en fara, att praktiken och förändringsinriktningen kan dominera över det kunskapsteoretiska. Genom medvetenhet om denna risk har det varit möjligt att beakta detta. I utvecklingsarbetet har min avsikt varit att försöka eliminera de största hoten som riktas mot denna form av medling genom att via verktyget dels kritiskt granska förutsättningarna men också stöda och göra medlaren allt mer vaksam och känslig för att möjliggöra och föra dessa ärenden till ett gemensamt möte.

En utmaning i utvecklingsarbetet har varit att hålla isär två processer som pågått parallellt, men ändå i nära anslutning till varandra. Dels processen för utvecklingsarbetet, dels processen att utarbeta verktyget som medlarna använder efter att de träffat parterna i förmöten.

5.2 Process och ledarskap för utvecklingsarbetet

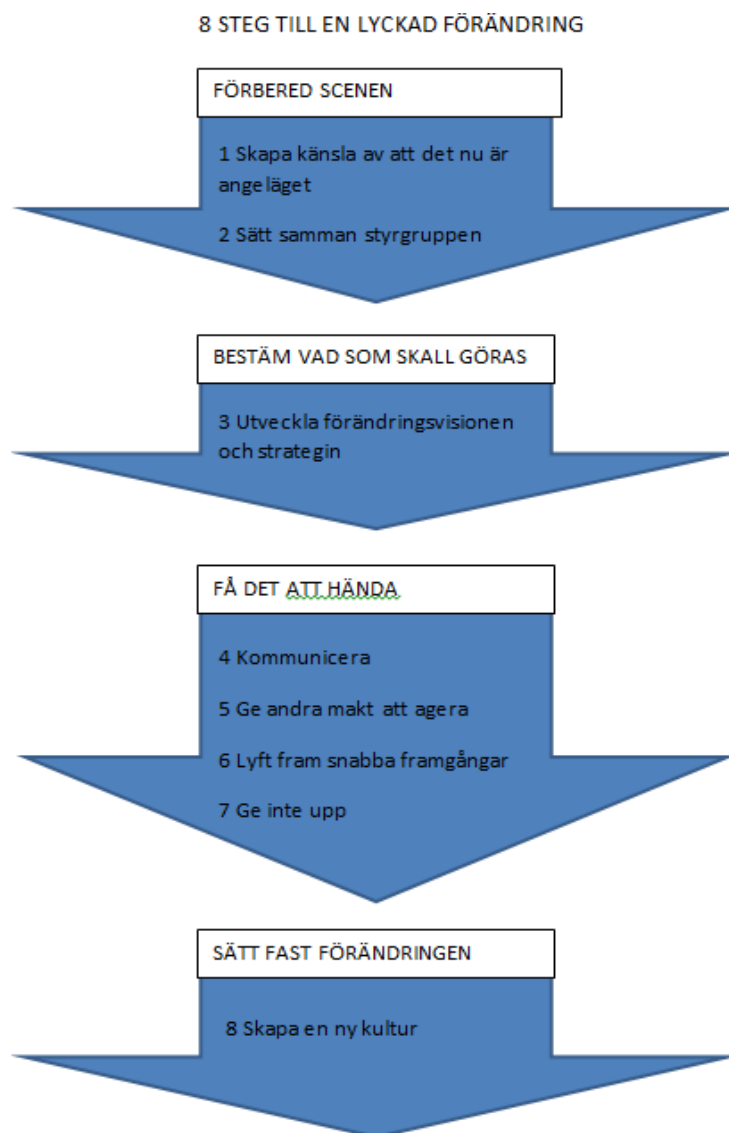
Utgångsläget för utvecklingsarbetet har varit ett behov av tydligare ramar och direktiv för medling då det gäller våld i nära relationer och hur man som medlingshandledare handleder de frivilliga medlarna. Förutom att de frivilliga medlarna är en brokig skara, är medlingshandledarna och det sätt på vilket de utför sitt arbete väldigt olika vid olika medlingsbyråer i Finland. Ett ständigt utvecklingsarbete sker nationellt för att göra medlingsservicen mer enhetlig i hela Finland, men det tar tid. För mitt lärdomsprov för

socionom högre YH började jag intressera mig för att för medlingshandledarna utveckla en handledningsplan för handledning av medlarna som medlar ärenden med våld i nära relationer vid Egentliga Finlands medlingsbyrå. Utgångsläget för mitt intresse låg i medlarnas motivation till sitt frivilligarbete. Genom litteratur och arbete insåg jag att jag var tvungen att avgränsa arbetet. I och med all kritik och i och med det behov jag själv upplevde, blev problemformuleringen tydligare: Hur mäts förutsättningar för medling då det gäller våld i nära relationer och vilken är de frivilligmedlarnas roll i att utreda förutsättningarna? Det finns en del beskrivningar av vad som bör behandlas vid förmötena och vilka förutsättningarna är, men i och med avsaknaden av tydliga ramar eller ett instrument som mäter förutsättningarna blir bedömningen ändå väldigt subjektiv och utgår från enskilda individers tolkningar. Detta fick mig att fatta intresse för att börja utveckla ett sådant verktyg.

Via litteraturen har arbetets teoretiska referensram byggts upp och genom den har en djupare förståelse kunnat nås. Avgränsningar har varit nödvändiga eftersom utvecklingsarbetet krävt en relativt bred teoretisk referensram. Medling, våld i nära relationer, frivilligarbetets utgångsläge och den frivilliga medlarens bakgrund ligger som grund för hela utvecklingsarbetet. Dessa områden är mycket omfattande och i arbetet har det som ansetts vara de mest centrala med tanke på utvecklingsarbetets helhet presenterats.

Under hela processen för utvecklingsarbetet har ledarskapets betydelse genomgående haft en central roll. Ledarskapet tillämpas utifrån lite olika perspektiv och beroende på ur vilket perspektiv man granskar ledarskapet. Därför är det av intresse att anknyta ledarskapet till olika teoretiska resonemang.

Johansson & Heide (2008, s. 11–22) beskriver organisationsförändringar och kommunikationens betydelse. I detta arbete kan det te sig lite stort att tala om organisationsförändring eftersom det är en relativt liten del i en helhetsprocess, men Johansson & Heide (2008, s. 17) talar om att det finns olika grader av organisationsförändring, mindre och större. Kommunikation och meningskapande utveckling samt situationsanpassat ledarskap har varit något som inspirerat denna utvecklingsprocess. Johansson & Heide (2008, s. 26) beskriver en process i åtta steg för lyckade förändringar, nedan finns stegen sammanfattade i en figur:

Figur 2. Åtta steg till lyckad förändring

Det första steget, att skapa en känsla av att det nu är angeläget med förändring innebär att hjälpa andra att förstå vikten av förändringsbehovet och vikten av att agera. (Johansson & Heide 2008, s. 26). I arbetet innebär detta steg att engagera kollegor och påvisa behovet av en förändring i processen, samtidigt som de fick tillhöra den så kallade styrgruppen. I det andra steget, att sätta samman styrgruppen, var det naturligt att den andra kollegan som handleder våld i nära relationer och förmannen skulle höra till denna styrgrupp. Gruppen skall vara kraftfull och skall genom ledarskapsförmåga, handlingsberedskap, trovärdighet, kommunikationsförmåga, auktoritet och analytisk förmåga kunna styra förändringen (Johansson & Heide 2008, s. 26). Genom den teoretiska bakgrunden kunde förändringsvisoinen och strategin utvecklas, det vill säga steg tre. Johansson & Heide (2008, s. 26) påpekar att i detta steg skall framtiden klargöras utgående från hur det nu ser ut och hur

visionen kan realiseras. I detta skede utarbetades ett utkast för hur slutprodukten kunde börja se ut och tankar om vad det i praktiken kunde innebära.

För att sedan ”få det att hända” är kommunikationen ett utgångsläge, alltså steg fyra. Kommunikationen sker för att få förståelse och för att få människor att förstå och acceptera visionen. I detta skede förmedlades fakta om varför utvecklingsarbetet är viktigt till medlarna och genom att presentera utkastet och idén bakom det gavs medlarna makt att agera, steg fem. Johansson & Heide (2008, s. 26) beskriver att man skall ta bort så många hinder som möjligt, så att de som vill kan realisera visionen. Genom att utarbeta verktyget noggrant innan det presenterades för medlarna, togs också många hinder bort för att möjliggöra synen på en gemensam vision. Steg sex innebär att lyfta fram snabba framgångsfaktorer för att skapa lyckade, synliga och tydliga exempel så fort som möjligt. Genomgången av verktyget visade att det fanns en god idé och att det var praktiskt utformat för att vara tydligt och användbart. Det sjunde steget, att inte ge upp, som Johansson & Heide (2008, s. 26) beskriver det, driva förändringen hårdare och snabbare efter de första framgångarna. Vidare beskriver Johansson & Heide (2008, s. 26) att det är viktigt att upprätta förändring efter förändring tills visionen blir verklighet. Detta steg innebär den process som kommer att vara en tid framöver, där utvecklingsarbetet fortfarande lever och förändras samtidigt som steg åtta tillämpas genom att skapa en ny kultur där det nya verktyget används och utnyttjas.

Johansson & Heide (2008, s. 28–39) har tagit del av undersökningar som gäller organisationsförändringar och sammanfattat dem i olika grupper beroende på hur forskarna sett på kommunikationen. Tre grupper har kunnat skönjas. En grupp som ser kommunikationen som ett verktyg, som en process eller som en social förändring. De som ser kommunikationen som ett verktyg för förändring betonar vikten av kommunikationen för att förändringen ska lyckas. De rekommenderar öppenhet och bred informationsspridning. Den andra gruppen, de som ser kommunikationen som en process intresserar sig för förståelse och meningsskapande. De ser förändring som något som sker i kommunikationen. Den tredje gruppen ser kommunikationen som en social förändring och anser att kommunikationen är själva mediet för förändring. De undersöker relationen mellan kommunikationen och handlingen. (Johansson & Heide 2008, s. 28–39). I detta arbete kunde kommunikationen relateras till den andra gruppen, gruppen som ser kommunikation som en process. Detta eftersom utvecklingsprocessen utformades som aktionsforskning och formulerades under processen, samtidigt som kommunikationen och dialogen mellan de berörda varit en viktig del av hur förändringsarbetet utformats. Den senare gruppen, de som ser kommunikationen som en social förändring kan ses arbeta på ett djupare plan där alla deltagare verkligen engageras

för att föra fram en förändring. Denna kommunikation kan vara svår att nå inom frivilligarbete, trots att det kan förväntas att deltagarna då är verkligt engagerade, men ändå handlar det om att en grupp verkligen skall vara starkt förbunden i förändringsarbetet.

Meningsskapande är ett intressant begrepp som också Johansson & Heide (2008, s. 30) definierade som en del av att se kommunikationen som en process. I människans vilja att försöka relatera och iscensätta en dialog med den inre och den yttre världen söker hon ständigt efter en mening. Om hon inte finner mening blir världen gränslös och kaotisk. Det centrala med ett hållbart ledarskap enligt Hargreaves & Fink (2009, s. 32) är att utveckla och förnya en övertygande känsla av mening. Det är inte den riktiga eller sympatiska kärnideologin som är viktig, utan att den har en kärnideologi som vägleder och inspirerar människorna. Det blir allt vanligare att organisationer tar sig an den hållbara utvecklingens djupare syfte, genom att uppmärksamma det mänskliga värdet i det de producerar, inte bara hur det produceras. Det situationsanpassade ledarskapet handlar inte om de egenskaper som framträder i det goda ledarskapet, utan det handlar om förmågan att vara lyhörd och anpassa sitt ledarskap till situationen (Svedberg 2012, s. 276). Även det situationsanpassade ledarskapet lämpar sig att utgå ifrån då man handleder frivilligarbete och förändringsprocessen tillsammans med det meningsskapande synsättet. Det situationsanpassade ledarskapet bygger på tanken att ledarskap formas och utövas mellan en relationsdimension och en uppgiftsdimension (Svedberg 2012, s. 295). I ledandet av utvecklingsprocessen och i handledandet av medlarna är det viktigt att alltid sträva efter att utgå från medlarens utgångsläge. Medlarna är olika och deras erfarenheter är mångsidiga, men från olika områden. För att skapa mening och intresse för medlaren är det viktigt att vara lyhörd och mötas där genom att anpassa ledarskapet utgående från den situationen.

Verktyget och hur det utvecklats beskrivs detaljerat i följande kapitel och har också blivit centralt för detta utvecklingsarbete, en konkret produkt. Produkten som presenteras i detta utvecklingsarbete är en början på en process som i framriden skall utvecklas vidare.

5.3 Produktutvecklingsprocessen – verktyget skapas

Produkten av utvecklingsarbetet är ett verktyg för att bedöma förutsättningar för medling då det gäller våld i nära relationer. För att bedöma förutsättningarna med hjälp av verktyget utgår medlarna från sina upplevelser av parternas attityder till det inträffade brottet. Medlarna gör således en form av attitydmätning då de använder verktyget. Attityd beskrivs enligt Dahlgren (2009, s. 64) som ”känslopräglad inställning” och är ett mer eller mindre fast mönster i en persons sätt att orientera sig i någon specifik situation mot ett givet objekt i personens egen

föreställning. Attityden är mer eller mindre stabil, kan förändras och är samtidigt beroende av olika komponenter. Komponenterna är individens föreställningar av situationen och den förnuftsmässiga värderingen, individens känslomässigt positiva eller negativa inställning och möjligheter att i lägre eller högre grad handla utgående från attityden. (Dahlgren, 2009, s. 64–66). Man kan fråga sig om det är möjligt att objektivt mäta attityder eftersom olika individer kan uppleva samma sak olika. I verktyget som utarbetats har dilemmat beaktats med tanke på attityder genom att konkret beskriva och öppna vad skalan avser mäta. Det är således möjligt att finna likheter med en skala som Dahlgren (2009, s. 71) benämner som de summerade skattningarnas metod. Tekniken innebär att man för varje individ gör en serie skattningar av ett beteende eller reaktion utgående från den variabel man antar att speglar det man vill mäta. Metoden bygger på subjektiva bedömningar.

En skala avses enligt Lilja (2005, s. 289) vara en kombination av ett antal variabler. Ingångsvariablernas värde används för att beräkna värdet av en utgångsvariabel eller ”skalvärdet”. Ett test fungerar som en skala som sedan används för att beräkna ett eller flera standardvärden. Standardvärde används för att jämföra en individ med andra individer och avser en norm för en försöksgrupps skalvärde. (Lilja 2005, s. 289). Verktöget som utarbetats kan jämföras och ses som en skala eller ett test. Frågorna i en skalkonstruktion kallas enligt Lilja (2005, s. 291) vanligen för items. Begreppet är inte helt oproblematiskt att använda, eftersom det är influerat av det engelska språket, men för att det forskningsmetodiskt skall skilja sig från något annat begrepp används begreppet även i detta arbete.

Lilja (2005, s. 299) beskriver en process i sex steg för hur man utvecklar sin egen skala. Som stomme för att utveckla verktyget användes denna process, med tolkningar och förändringar. Vidare är processen omformulerad i detta arbete till fem steg istället för sex steg. Det första steget är att formulera ett antal items som kan väntas ge upplysning om det fenomen som skall undersökas. Det andra steget är att välja frågealternativ och bestämma hur alternativen skall koda. Ett exempel är att skapa index där alternativen ges olika talvärden. I det tredje steget skall man besluta att vissa frågor skall kastas om så att de inte är möjligt att fyllas i rutinmässigt. Jag valde att lämna bort detta steg, i detta skede, eftersom jag inte hade en klar poängsättning ännu och ville att itemsen fungerar åt ”samma håll” de bästa förutsättningarna till vänster och de svagaste till höger. Valet gjordes för att det skulle vara tydligare och för att det inte skulle skapa förvirring. Detta trots att vissa risker finns, med tanke på det som Lilja (2009, s. 292) beskriver, att endel individer tenderar att svara positivt eller negativt oberoende av frågans innehåll, vilket kan ge upphov till mätfel. Men då själva mätningen inte i detta skede var det primära, utan hur frågorna i verktyget fungerar, ansågs detta alternativ vara bättre. I

det fjärde steget skall skalans reliabilitet och validitet prövas. I det femte steget revideras skalan. Items som har låg grad av samband med skalans totalvärde tas bort från listan över items, då också skalans validitet ökar. Det sjätte steget är att den nya skalan testas med avseende på reliabilitet och validitet. (Lilja 2009, s. 292).

5.3.1 STEG 1: Formulerande av items

Itemsen som formuleras antas ge en förklaring för det fenomen man vill undersöka. (Lilja 2005, s. 299). Med litteraturen som bakgrund utarbetades items för vad som bör uppfyllas för att förutsättningar för medling skall finnas. Genom en omformulering från items till påståenden och uppdelat i tre kategorier, målsägande, misstänkt och allmänna/gemensamma beskrevs de förutsättningar som utgående från litteraturen är de mest centrala. I figur 3 beskrivs i tabellform vad som ligger som grund för att bedöma förutsättningarna. Om alla dessa förutsättningar uppnås, medlarna har mätt parternas attityd till det inträffade och parterna själva genuint talat sanning kan man dra slutsatsen att det är ett idealiskt ärende att medla.

Målsägande	Misstänkta	Allmänna/gemensamma
<ul style="list-style-type: none"> - deltar frivilligt i medling - har inga rädslor gentemot den misstänkte - det har inte förekommit upprepat våld - motivet till medling är dialog med motparten och målsägande har motivation att bearbeta ärendet i medling - har resurser att möta den andra parten 	<ul style="list-style-type: none"> - erkänner gärningen - förhållningssättet till gärningen präglas av ånger - vilja att gottgöra - det har inte förekommit upprepat våld - motivet till medling är dialog med motparten och den misstänkte har motivation att bearbeta ärendet i medling - har resurser att möta den andra parten 	<ul style="list-style-type: none"> - medlingsmötet ger nytta för parterna i tanke på framtiden - parterna har möjlighet att mötas jämbördigt - parterna berättar likadant om händelsen - upprepat våld har inte kommit till myndigheternas kännedom (på basis av förundersökningen mm)

Figur 3. Sammanfattning av förutsättningar för medling då det gäller våld i nära relationer

5.3.2 STEG 2: Val av frågealternativ och hur alternativen skall kodas

Följande steg präglades av valet av skala och hur det skulle vara möjligt att operationalisera förutsättningarna för medling, så att de inte blev alltför detaljerade. Det var av vikt att alla förutsättningar beaktades, men ändå inte att göra dem för detaljerade, eftersom det då fanns en risk för att viktiga delar faller bort och verktyget skulle bli för komplicerat att använda för medlaren.

Vanligtvis brukar man skilja mellan kvantitativa och kvalitativa mätningar och variabler, men skillnaden skall inte överdrivas och klyftorna mellan dem skall inte göras så stora (Lilja 2005, s. 289–290). Även Magne Holme & Krohn Solvang (2008, s. 76) och Alvesson & Sköldberg (2008, s. 17) beskriver att det inte finns en absolut skillnad mellan kvalitativa och kvantitativa metoder. Vidare hävdar Magne Holme & Krohn Solvang (2008, s. 76) att båda metoderna är arbetsredskap för att ge en bättre förståelse för det samhälle vi lever i och hur individer, grupper och institutioner handlar och påverka varandra. Den grundläggande skillnaden kan ses som att med kvantitativa metoder omvandlas informationen till siffror och mängder medan i de kvalitativa metoderna är det forskarens uppfattningar och tolkningar av informationen som blir centrala. (Holme & Solvang 2008, s. 76). Det är möjligt att omvandla exempelvis en kvalitativ variabel till en kvantitativ, genom att man låter en person värdera den kvalitativa variabeln på en kvantitativ skala. Risken är att man genom denna omvandling förlorar viktig data, men trots det, kan det finnas data som ger kompletterande information. (Lilja 2005, s. 289–290). Dahlgren (2009, s. 61) rekommenderar att man använder sig av både kvalitativa och kvantitativa ansatser då man inom forskning i socialt arbete vill mäta attityder.

Utgående från itemsen som nämndes i föregående kapitel, bildades en Likertskala. En Likertskala är en form av ordinalskala (Bell 2009, s. 217). Med ordinalskalor mäts egenskap med hjälp av språkliga uttryck. Utryck som betecknar mer eller mindre av egenskapen. Varje item bildar en ordinalskala, där alteranativen är:

- Stämmer helt
- Stämmer ganska bra
- Stämmer inte särskilt bra
- Stämmer inte alls (Lilja 2009, s. 290–293)

Även Vilka (2007, s. 45–47) beskriver skalor för hur man mäter attityder och nämner där Likertskalan och Osgoodskalan. Eftersom målet var att få verktyget mer precist och detaljerat än vad Likertskalan kunde ge, omformulerades itemsen till att fungera som Osgoodskalan.

Idén med Osgoodskalan är att mäta ytterligheter. I detta arbete innebar det att formulera itemsen som ett fenomen som skall mätas, det vill säga exempelvis ”målsägandes frivillighet till medling” och genom logiken i Osgoodskalan öppnades begreppet frivillighet så att ytterligheterna blev att ”målsägande låter medlaren förstå att deltagandet i medling är frivilligt” och motsatsen blev således att ”målsägande uttrycker att han/hon deltar i medling för att någon annan vill att han/hon skall göra det”. Då ytterligheterna för varje item vara klara fortsatte processen med att öppna de två attityder som fanns emellan ytterligheterna. Dessa förslag arbetades fram tillsammans i arbetsteamet på basis av praktiska erfarenheter. Tanken med att de olika svarsalternativen skulle vara tydligare definierade var att eftersom de olika medlarna gör bedömningen, så skulle svaren innebära samma sak och det skulle finnas lite utrymme för egna tolkningar. Samtidigt beskriver Vilka (2007, s. 46) att det är förhållandevis svårt att bygga upp skalor med verbala graderingar eftersom vardagsspråk och begreppslika uttryck kan betyda olika för olika individer. Bedömningen var ändå att det är bättre att ha öppnat definitionerna än att enbart använda indelningen enligt ordinalskala, eftersom de subjektiva bedömningarna då blir mindre framträdande. Nedan följer ett exempel på hur ett item är utarbetat, först genom Likertskalan, sedan genom Osgoodskalan för att sedan ännu vara öppnat i praktiska erfarenheter. Itemet ”Målsägandes rädsla gentemot den misstänkte” har fyra svarsalternativ:

I målsägande säger att hon/han inte är rädd och medlaren känner inte orsak till oro

II målsägande uttrycker att hon/han i vissa tillfällen känner rädsla mot den misstänkte

III målsägande uttrycker att det finns en hel del som hon/han inte vågar ta till tals med den misstänkte

IV målsägande är rädd och vågar inte möta den misstänkte

I detta arbete har inga direkta värden utarbetats, utan utgående från itemsen är beskrivningarna i förhållande till det egna itemet jämförbart, men inte mot de andra. Följande item i verktyget ”om våldet varit upprepat” är också indelad i fyra beskrivningar, men är inte nödvändigtvis direkt jämförbart med tanke på det tidigare itemet och svarsalternativet. Detta innebär att skalan ännu måste revideras och evalueras efter att detta utvecklingsarbete är klart. Verktyget kan ändå användas som riktgivande.

Skalor kan användas vid observationer av beteende, observatören kan värdera ett antal aspekter som sedan kombineras till en skala för att mäta beteendet som helhet. (Lilja 2005, s. 300). Skalan som utvecklats för detta sammanhang blir en observatörbaserad skala med inslag

av parternas subjektiva upplevelser. Detta i och med att delar av svarsalternativen utgår från medlarnas upplevelser och en del av svaren är rakt påverkade av vad parterna svarat på medlarnas frågor vid förmötet.

5.3.3 STEG 3: Verktygets reliabilitet och validitet prövas

Validiteten, reliabiliteten och verktygets användbarhet och funktionalitet utvärderades och bedömdes av medlarna och andra yrkesverksamma inom området. Vid gruppträffarna för medlare, som ordnas ungefär varannan månad, fanns möjligheten att presentera och utvärdera verktyget. Träffarna är öppna för de medlare som medlar ärenden med våld i nära relationer och ordnas på varandra följande dagar med samma innehåll. Ena dagen träffas man under tjänstetid och andra dagen på kvällen utanför tjänstetid för att både de som är yrkesverksamma och de som kan närvara på dagen har möjlighet att välja.

Vidare hade jag bett om skriftliga och muntliga kommentarer till verktyget av kolleger, kolleger vid andra medlingsbyråer och andra yrkesverksamma inom området. Utvärderingen av verktyget utgick i huvudsak från medlarnas erfarenheter, men beaktade också kommentarer av andra yrkesverksamma inom området.

Bland yrkespersonal var sammanfattande och övergripande uppfattning av verktyget, att det finns behov av det. Medlarnas upplevelser har varit mer varierande. En del har upplevt verktyget som ”ytterligare något som måste fyllas i” och har inte sett det som motiverat, medan andra upplevt att verktyget ger en bra stomme för diskussionen som förts efter förmötena. Vidare har upplevelser varit att verktyget efter några gångers användning känns mindre komplicerat att använda, efter att man lärt sig vad man ska beskriva. Det estetiska i verktyget har också lyfts fram och en del upplever att där finns för mycket text.

Detta kapitel är indelat i validiteten och reliabiliteten eftersom utvärderingen av verktygets innehåll är indelat i dessa två faktorer. Valet att utvärdera verktyget i termer av validitet och reliabilitet har gjorts på basis av Liljas (2009, s. 299) process för att utveckla en egen skala.

5.3.3.1 Verktygets validitet

Validitet innebär giltighet och avser att ett mått mäter eller beskriver det man vill att det skall beskriva (Bell 2009, s. 117). Fungerar då verktyget för att mäta förutsättningar för medling då det gäller våld i nära relationer? Kriterievaliditeten för verktyget finns genom att itemen tydligt utgår från lagen om medling vid brott och i vissa tvister (9.12.2005/1015) och från lagutskottets betänkande (13/2005). Kriterievaliditet är enligt Lilja (2009, s. 296) att resultatet

av användningen av skalan jämförs med något kriterium. Genom en teoretisk modell som förklarar skillnaden stärks tilltron till skalans validitet. (Lilja 2009, s. 296).

Vid träffarna för medlarna i maj 2013 introducerades utvecklingsarbetet och ett utkast till verktyget. I samband med att verktyget introducerades ombads medlarna först parvis och sedan genom att sammanfatta parens resultat beskriva vad de upplever som viktigt då man möter parterna i förmötet. Under diskussionen i par fick medlarna fundera på vad de behandlar i förmötet med parterna och vad de upplever som viktigt för dem att veta efter att de träffat parterna i förmötet. Efter att paren diskuterat och antecknat vad de kommit fram till, sammanfattade vi svaren tillsammans i hela gruppen. I båda grupperna arbetade vi på motsvarande sätt.

Mäter verktyget då förutsättningarna för medling? Genom medlarnas synpunkter, var det möjligt att dra slutsatsen att eftersom det som medlarna lagt fram inbegrep verktygets items. Tack vare detta var det möjligt att till en del få svar på att verktygets validitet stämmer. Dock hade medlarna alltså nämnt flera faktorer som de behandlas under ett förmöte, vilket trots det inte behöver innebära att det handlar om förutsättningar för medling. Andra aspekter än enbart förutsättningar är viktiga aspekter att ta till tals vid förmötet, men ligger inte som grund för bedömningen om att ta ett ärende till medling. Av denna orsak har svaren medlarna givit inte presenterats dess närmare i detta arbete, utan bara som ett konstaterande.

Medlarna talar i ett förmöte i ett vidare perspektiv med parterna. Medlarnas erfarenhet kan således ses som ett kriterium för att bedöma validiteten i redskapet. Verktyget innefattade det som medlarna också annars utreder vid förmötet. Detta kriterium kallas enligt Lilja (2009, s. 296) för innehållsvaliditet, där man låter ett antal experter bedöma i vilken mån de items som bildar skalan avser det fenomen man önskar mäta. Även andra yrkesverksamma inom medling hade gjort en bedömning av innehållsvaliditeten och har inte kunnat komma på items som saknas.

Frågan, om vad medlarna behandlar i förmötet med parterna, ställdes till medlarna i detta skede, också för att verktyget inte skulle göra deras syn på förmötena snävare. Det viktigaste trots allt, är att parterna får komma till tals och berätta vad de upplever är viktigt. Vikten av parternas deltagande är också den reparativa rättens utgångspunkt. Förutsättningarna som nämns i verktyget är de som medlarna åtminstone borde ha klart för sig efter förmötet.

Vid träffarna för medlarna fortsatte jag sedan med att berätta varför och hur jag gjort utkastet till verktyget. Själva verktyget introducerade jag för medlarna som ett utkast, en början på något som skall förändras. Vi gick igenom verktyget punkt för punkt och diskuterade

samtidigt deras erfarenheter och exempel som de kunde relatera till. Medlarna hade sedan möjlighet att använda verktyget i praktiken i de ärenden som innehöll våld i nära relationer. I tre månaders tid användes verktyget, innan träffen då utvärderingen av verktyget skulle göras. I praktiken innebar detta att en del hade hunnit använda det tre gånger, några hade inte hunnit pröva det i praktiken före följande träff. Vid följande träff utvärderades verktyget och verktygets reliabilitet.

5.3.3.2 Verktögets reliabilitet

För gruppintervjun/utvärderingssamtalet valde jag att inrikta mitt intresse på skalans reliabilitet och andra allmänna aspekter som medlaren fått erfara av verktyget både vad gäller de positiva och de negativa uppfattningarna. Reliabilitet, d.v.s. tillförlitlighet avser ett mått för i vilken utsträckning ett instrument eller tillvägagångssätt ger samma resultat vid olika tillfällen under i övrigt lika omständigheter (Bell 2009, s. 117). Med reliabilitet i detta sammanhang menas att jag ville veta hur svarsalternativen fungerat, om det varit möjligt att svara på påståendena och om det fanns alternativ för de olika attityderna hos parterna. I detta steg användes medlarna för att bedöma verktygets möjlighet att mäta det den avser och om påståendena är fungerande. I utvärderingssamtalet togs inte ställning till itemsen och kategorierna eftersom validitetsprövningen redan var gjord innan utvärderingsträffarna.

I utvärderingssamtalen lät jag mig inspireras av fokusgruppsintervju och nominalgruppsteknik. Fokusgrupp och nominalgrupp kan ses som typer av gruppintervjuer. Fokusgrupp är en forskningsteknik som syftar till datainsamling via gruppinteraktion utgående från ett ämne som forskaren bestämt på förhand. En nominalgrupp har inte i samma utsträckning de interaktiva diskussionerna i fokus som fokusgruppsintervjuerna har. (Wibeck 2007, s. 23). Nominalgruppsteknik grundar sig på grupparbete och kan användas i grupper där deltagarna har varierande bakgrund och i samband med fokusgruppsintervju. Genom denna teknik kan man få fram vad exempelvis i en förening som är viktigt och utgående från det nå konsensus för vad man vill satsa på. Tekniken är också lämplig då man vill införa något nytt och utvärdera det. (OK-opintokeskus). Andersen & Gandrup (2008, s. 48) beskriver en process inom aktionsforskning som kallas interaktiv komplementarie som innebär ett samspel mellan respondenterna. Detta samspel eller dialog är mer än bara åsikter eller uppfattningar. Detta samspel möjliggör att de egna uppfattningarna berikas och vice versa.

Valtonen (2005, s. 223) beskriver skillnaden mellan gruppdiskussion och gruppintervju, med tanke på arten av interaktion. I en gruppintervju fokuserar man på interaktionen mellan den som leder gruppen och gruppdeltagarna. Den som leder gör i princip personintervjuer i

gruppen och ställer i tur och ordning frågor till alla deltagare. Syftet är att den som leder håller kontrollen på interaktionen hos sig själv och uppmuntrar inte deltagarna till diskussion sinsemellan. I en gruppdiskussion strävar den som leder diskussionen efter en interaktion mellan deltagarna. De som leder erbjuder olika teman som hänför sig till forskningen åt deltagarna och uppmuntrar dem att sinsemellan diskutera och kommentera. (Valtonen 2005, s. 223).

Valtonen beskriver (2005, s. 224–226) att gruppdiskussioner ger utrymme för att vara kreativ och använda olika hjälpmedel. Gruppdiskussionerna föder också kreativitet genom att deltagarna diskuterar och kan i bästa fall föda nya idéer. Rollen hos den som leder diskussionen är central, med tanke på det verbala och det nonverbala uttrycket. Det skulle vara av vikt att alla deltagare tryggt vågar framföra sina åsikter. Vidare beskriver Valtonen (2005, s. 234–235) att tanken är att den som leder gruppdiskussionen inte aktivt deltar i substansen, utan diskussionen är deltagarnas, men kan leda diskussionen åt det önskvärda hållet.

Faserna i en nominalgrupp kan vara brainstorming, samlande av idéer, att fördjupa några idéer, omröstning, diskussion (OK-opintokeskus). Utgångsläget var att strukturen för utvärderingssamtalen skulle följa nominalgruppsintervjuns uppbyggnad, men praktiken blev en annan. Vid de två utvärderingsträffarna diskuterades verktyget på lite olika sätt. Vid den första träffen deltog sju medlare, där de flesta hade använt verktyget flera gånger, medan det i den andra träffen deltog tre personer varav ingen använt verktyget i praktiken.

Träffarna började med att alla deltagare fick berätta allmänt om sina erfarenheter och tankar som vaknat i anslutning till medling sedan förra träffen. Sedan inleddes själva utvärderingssamtalen med genomgång av verktyget. Instruktionen var att alla deltagare först själva skulle titta igenom den första sidan, d.v.s. målsägandes del och göra anteckningar för frågorna:

- Vad var bra – hur upplevde de helheten, fungerade svarsalternativen?
- Vad saknade de – vad var inte bra, var något oklart då de fyllde i blanketten?

Sedan samlade vi tankarna och idéerna i tur och ordning. Tanken var att endast skriva upp rubriker för det som nämndes, samla alla rubriker och sedan diskutera. Praktiken blev en annan. När någon deltagare nämnde någon förbättring, diskuterades det genast av gruppen och på så vis gick vi sedan igenom utvärderingssamtalet. Efter att målsägandes del var genomgången, behandlades den misstänktes del och slutligen de allmänna/gemensamma enligt samma logik som för målsägandes del. Vissa idéer och tankar diskuterades på en djupare nivå och även om utgångspunkten i samtalet var utvärdering av verktyget fick medlarna via diskussionen reflektera erfarenheter i anslutning till medling och egna funderingar.

Med den andra gruppen, som var färre till antalet, gick vi genom exempel igenom utvärderingssamtalet och utvärderingsblanketten. Medlarna hade inte använt blanketten i praktiken, så genom att diskutera de olika alternativen kunde medlarna utgående från tidigare erfarenhet lyfta fram aspekter och belysa sådant som kunde vara svårt att ta ställning till i blanketten. Även andra rent visuella förbättringsförslag framfördes.

5.3.4 STEG 4: Verktuget revideras och färdigställs

Revideringen av verktuget skedde på basis av utvärderingssamtalen, kollegernas upplevelser och andra inom området insatta personer, men också utomstående. Genom att jag systematiskt samlat synpunkterna gjordes en revidering av verktuget tillsammans med två kolleger, där vi sammanfattade och tillsammans tänkte igenom vilka förändringar som var realistiska och ändamålsenliga och vilka förändringsförslag och åsikter vi inte kunde beakta. Rent språkligt formulerade vi om vissa av påståenden och försökte förkorta dem.

I huvudsak kan sägas att verktuget fick kritik för att vara aningen tungläst, ibland svårt att hitta skillnad mellan de olika påståendena, speciellt de två mittersta, vissa påståenden var för långa och passade inte i sin helhet till ärendet. Kritik framfördes fortfarande mot att verktuget av en del upplevdes som ytterligare ett moment för medlaren i medlingsprocessen att utföra. Alla dessa poänger beaktades i mån av möjlighet då verktuget reviderades.

Då det gällde det visuella och den grafiska designen i verktuget hjälpte en lektor i formgivning till att förverkliga verktuget utgående från min egen vision. Nedan presenteras verktuget i tre delar figurerna 4, 5, 6. Vill ännu poängtera att verktuget har utarbetats på finska, men presenteras med en sammanfattning på svenska. I kapitlet som behandlar etiska resonemang (kap. 5.5) behandlas detta val ytterligare. Verktuget är ett fyrasidigt dokument och heter "Bedömning av förutsättningar för medling då det gäller ärenden med våld i nära relationer". På de tre första sidorna behandlas förutsättningar och den sista sidan är en anvisning för hur man skall fylla i verktuget, den sidan presenteras inte i arbetet, men finns som bilaga till arbetet (bilaga 1). Grundprincipen för verktuget är att en pil är en förutsättning för medling då det gäller våld i nära relationer och indelad så att de bästa förutsättningar finns till vänster och de attityder som minst lämpar sig för medling finns till höger. Första sidan handlar om målsägandes attityd, andra sidan om den misstänkta och den tredje sidan handlar om gemensamma eller helhetsfokuserade förutsättningar. De tomma, blå rutorna i verktuget ger plats för medlaren att själv fylla i, ifall ingen av de olika alternativen är lämpliga. Tanken är att ett alternativ skall passa.

ARVIO SOVITTELUN EDELLYTYKSISTÄ LÄHISSUHDEVÄKIVALTAJUTUISSA

SOVITTELUNUMERO: _____ SOVITTELIJOIDEN NIMET: _____ PÄIVÄMÄÄRÄ: _____

ASIANOMISTAJAN KANNALTA

					MUU HAVAINTO
ASIANOMISTAJAN VAPAAEHTOISUUS SOVITTELUSSA	Ilmaisee ja antaa ymmärtää, että osallistuu sovitteluun omasta tahdosta ☐	Sovittelijalle on herännyt huoli, että tätä on mahdollisesti painostettu ☐	Ilmaisee, että hän osallistuu sovitteluun epäilyllä/tai muun henkilön tahdosta ☐		
ASIANOMISTAJAN PELKO EPÄILTYÄ KOHTAAN	Ilmaisee, että ei pelkää ja sovittelijalle ei tule syytä huoleen ☐	Ilmaisee, että pelkää tätä joissakin tilanteissa ☐	Ilmaisee, että on useita asioita, joita ei uskalla ottaa puheeksi tämän kanssa ☐	Pelkää tätä eikä uskalla kohdata ☐	
VÄKIVALLAN TOISTUVUUS SUHTEESSA	Tapahtuma on ensimmäinen ☐	Väkivaltaa on ollut joskus aiemminkin ☐	Väkivalta on ollut toistuvaa jaksottain tai tietyissä tilanteissa ☐	Väkivalta on osapuolten tapa ratkaista konflikteja Väkivalta on suhteessa arkipäiväistä ☐	
ASIANOMISTAJAN MOTIVOITUNEISUUS KÄSITELLÄ ASIOITA SOVITTELUSSA	Toivoo, että voi kohdata ja käsitellä tapahtunutta sekä suunnitella tulevaisuuden muutosta ☐	Haluaa kohdata ja sopia tapahtuneen. ☐	Epäröi/miittää sovitteluun osallistumista. Kokee, että ei väliä tai hyötyä ☐	Osallistuu sovitteluun ainoastaan välttääkseen oikeuskäsittelyn ☐	
ASIANOMISTAJAN VOIMAVARA KOHDATA TOINEN OSAPUOLI SOVITTELUSSA	Henkisesti tasapainossa ja pystyy ymmärtämään sovittelussa tehtävät ratkaisut ☐	Epäilee omaa jaksamista mutta on kuitenkin ilmaissut olevansa valmis kohtaamiseen ☐	Sovittelijoille herää huoli tämän voimavaroista, mutta ilmaisee itse haluavansa kohdata tapaamisessa ☐	Henkinen tila on epävakaa ja riski toisen kohtaamisessa on, että uhri uhriutuu uudestaan ☐	

DANIELA SUNDELL, Varsinais-Suomen sovittelutoimisto 2013

Figur 4. Bedömning av förutsättningar för medling då det gäller våld vid nära relationer utgående från målsägandes attityd till det inträffade.

Som inledning för den första sidan fyller medlaren i ärendenummer, medlarnas namn och när bedömningen är gjord. I den första delen bedömer medlaren utgående från sin erfarenhet målsägandes attityd till brottet och till medling. För målsägandes del finns fem förutsättningar som bedöms. Frivillighet till medling, rädslor, om våldet varit upprepat, motivation att bearbeta det inträffade i medling, samt målsägandes resurser att möta den andra parten i medling.

EPÄILLYN KANNALTA

	EPÄILLYN KANNALTA				MUU HAVAINTO
EPÄILLYN MYÖNTÄMINEN	Myöntää teon täysin ☐	Myöntää teon, mutta ei sitä, että se olisi rikos. (Kokee puolustaneensa itseänsä) ☐	Ei muista tekoa, mutta uskoo kuitenkin näin tapahtuneen ☐	Kiistää teon ☐	
EPÄILLYN KATUMINEN	Katuu tekoa ja on pahoillaan siitä ☐	Katuu, tekoa mutta kokee, että oli jossain määrin oikeutettu tekoon ☐	Ymmärtää, että on tehnyt väärin, mutta kokee, että toisessa osapuolella on teon syy ☐	Kokee, että oli oikeutettu tekoon ☐	
EPÄILLYN HALU HYVITTÄÄ TEKOA	On erittäin pahoillaan ja haluaa hyvittää tekonsa. On halukas hakemaan muutosta tilanteeseen ☐	Kokee toisen osapuolen vaikuttaneen tekoon, on kuitenkin pahoillaan ja haluaa hyvittää tekonsa ☐	Jonkin verran pahoillaan, mutta ei koe erityistä hyvittämisen tarvetta ☐	Ei koe tarvetta hyvittää tekoa. Ei pahoillaan ☐	
VÄKIVALLAN TOISTUVUUS SUHTEESSA	Tapahtuma on ensimmäinen ☐	Väkivaltaa on ollut joskus aiemminkin ☐	Väkivalta on ollut toistuvaa jaksottain tai tietyissä tilanteissa ☐	Väkivalta on osapuolten tapa ratkaista konflikteja. Väkivalta on suhteessa arkipäiväistä ☐	
EPÄILLYN MOTIVOITUNEISUUS KÄSITTELEMÄÄN ASIOITA SOVITTELUSSA	Toivoo, että voi kohdata ja käsitellä tapahtunutta sekä suunnitella tulevaisuuden muutosta ☐	Haluaa kohdata ja sopia tapahtuneen ☐	Epäröi/miettii sovitteluun osallistumista. Kokee, että ei väliä tai hyötyä ☐	Osallistuu sovitteluun ainoastaan välttääkseen oikeuskäsittelyn ☐	
EPÄILLYN VOIMAVARA KOHDATA TOINEN OSAPUOLI SOVITTELUSSA	Henkisesti tasapainossa ja pystyy ymmärtämään sovittelussa tehtävät ratkaisut ☐	Epäilee omaa jaksamista, mutta on kuitenkin ilmaissut olevansa valmis kohtaamiseen ☐	Sovittelijoille herää huoli tämän voimavaroista, mutta ilmaisee itse haluavansa kohdata tapaamisessa ☐	Henkinen tila on epävakaa eikä ymmärrä sovittelun merkitystä ☐	

DANIELA SUNDELL Vastaus-Suomen sovitteluministeriö 2013

Figur 5. Bedömning av förutsättningar för medling då det gäller våld vid nära relationer utgående från den misstänktes attityd till det inträffade.

I den andra delen bedömer medlaren utgående från sin erfarenhet den för brottet misstänktes attityd till det inträffade och till medling. I denna del skall medlaren ta ställning till sex förutsättningar. Förutsättningarna för om den misstänkte medger gärningen och i vilken grad, om den misstänkte ångrar sin gärning och om den misstänkte är villig att gottgöra det inträffade. Vidare bedöms våldets karaktär, om och i så fall på vilket sätt våldet varit upprepat, den misstänktes motivation att bearbeta ärendet i medling och den misstänktes resurser att möta den andra parten i medling.

YHTEISIÄ EDELLYTYKSIÄ OSAPUOLTEN KANNALTA

					MUU HAVAINTO
SOVITTELU-TAPAAMISEN HYÖTY OSAPUOLILLE TULEVAISUUTTA AJATELLEN	Sovittelutapaamisen järjestäminen auttaa osapuolia ymmärtämään toisiaan paremmin ja he voivat löytää muutoksia tulevaisuuteen ☐	Osapuolet ovat jo ha keutuneet avun piiriin/ löytäneet ratkaisuja omin voimin, mutta kokevat kuitenkin että sovittelusta on hyötyä rikostapahtuman käsittelemiseen ☐	Osapuolet haluavat yhteistapaamista ja sovittelijoiden mielestä he saattaisivat hyötyä siitä ☐	Osapuolet kokevat jo löytäneensä ratkaisuja omin voimin ja kokevat, että sovittelutapaaminen on turha ☐	
OSAPUOLTEN MAHDOLLISUUS TASAPUOLISEEN KOHTAAMISEEN SOVITTELUSSA	Sovittelijoiden mielestä osapuolet pystyvät kohtaamaan sovittelussa tasavertaisesti ☐	Osapuolten välillä on havaittavissa lievää epätasavertaisuutta ☐	Sovittelijalle herää huoli siitä, että osapuolet eivät ole tasavertaisessa asemassa ☐	Toinen osapuoli on selvästi valtasuhteessa ☐	
OSAPUOLTEN KERTOMUSTEN YHTENEVÄISYYS	Osapuolet kertovat yhtenevästi tapahtuneesta ☐	Osapuolet kertovat lähes yhtenevästi asioista ☐	Useimmissa asioissa osapuolten kertomukset eivät täsmää ☐	Ratkaiseissa asioissa osapuolten kertomukset eivät täsmää ☐	
VIRANOMAISTEN TIETOO TULLUT PERHEVÄKIVALLAN TOISTUVUUS	Ei ole tullut viranomaisten tietoon ☐	On tullut tietoon, että väkivaltaa on jonkun verran aikaisemmin ollut ☐	Epäilty on aikaisemmin tuomittu asianomistajaan kohdistuneesta väkivallasta ☐	Osapuolet ovat olleet useammassa oikeudenkäynti-prosessissa ☐	

Mikäli osapuolet ovat parisuhteessa, jatkavatko he yhdessä? Kyllä Ei En osaa sanoa

SEURAAVAT ASIAT HERÄTTIVÄT MINUSSA HUOLTA SOVITTELIJANA _____

DANIELA SUNDELL, Västman-Suomen sovittelijainseura 2013

Figur 6. Bedömning av förutsättningar för medling då det gäller våld vid nära relationer utgående gemensamma eller helhetsfokuserade förutsättningar.

I den tredje delen bedömer medlaren utgående från sin erfarenhet förutsättningar som berör samtliga parter som helhet. I denna del bedöms medlingsmötets nytta för framtiden, möjlighet att parterna möts jämbördigt i medling, om parternas berättelser är samstämmiga och om det förekommit upprepat våld som kommit till myndigheternas kännedom.

Vidare finns en fråga om huruvida parterna levit i ett förhållande. I så fall skall medlarna utgående från parternas förmöten svara på om paret har berättat att de har för avsikt att fortsätta förhållandet eller om de har/ skall separera eller om medlaren eller parterna inte vet. Som avslutning kan medlaren fritt beskriva om det fanns något som väckte oro hos medlaren efter samtliga förmöten.

5.3.5 STEG 5: Det nya verktyget testas med avseende på reliabilitet och validitet

I steg fem testas verktyget i praktiken. Vad beträffar detta utvecklingsarbete är steg fyra genomfört, men steg fem är i praktiken inte genomfört ännu. När verktyget tas i bruk kommer jag att hålla en cirka två timmar lång utbildning för hur och varför verktyget skall användas. Dels som repetition för dem som redan varit med i utvecklingsarbetet och för dem som inte känner till verktyget. Syftet med utbildningen är att verktyget skall användas på ett enhetligt

sätt vid medlingsbyrån. Efter ungefär ett år, då verktyget använts aktivt i alla ärenden med våld i nära relationer, görs en ny utvärdering och en eventuell revidering.

Nästa steg i utvecklingsprocessen är att öppna de olika itemen och operationalisera definitionerna. Exempelvis målsägandes rädslor; Vad innebär det mer i detalj? Genom att öppna dessa begrepp blir det möjligt att ge förslag till frågor om hur man mer på djupet kan bedöma förutsättningarna och på så vis kan verktyget utvecklas till att bli ett mer objektivt verktyg.

Vidare kommer en poängsättning att utarbetas som en del av verktyget. Poängsättningen utarbetas för att bättre kunna motivera besluten och för att medlingen skall vara möjligast rättvis för parter i olika ärenden.

5.4 Utvecklingsarbetets validitet och reliabilitet – kritisk granskning

Genom den teoretiska bakgrunden och genom bakgrunden till våldsproblematiken i nära relationer har arbetets frågeställning då det gäller vilka förutsättningarna är för att medla ärenden med våld i nära relationer kunnat presenteras. Vidare har frågeställningen då det gäller möjligheterna att mäta förutsättningarna arbetats fram genom att först utarbeta ett utkast till ett verktyg för att sedan pröva det i praktiken i samarbete med personal och medlare.

Med reliabilitet eller tillförlitlighet avses det mått för i vilken utsträckning man får samma resultat vid olika tillfällen under i övrigt lika omständigheter (Bell 2011, s. 117). Reliabiliteten har behandlats med tanke på verktyget i ett tidigare skede av arbetet (kap. 5.3.3). Då det gäller hela lärdomsprovets reliabilitet kan man fråga sig om det har betydelse för vem som utreder förutsättningarna för att medla ärenden med våld i nära relationer. Medvetenheten om vad medling är och hur medlingen genomförs har säkert en betydelse. Vilken inställning till människan man har och vilka personliga erfarenheter som är inblandade. Trots det torde reliabiliteten i arbetet vara stark eftersom det finns tydliga beskrivningar hur förutsättningarna utretts och hur medlarna och andra yrkesverksamma påverkat arbetets resultat.

Aktionsforskningens principer har använts i detta arbete och genom att tillvägagångsätten hela tiden motiverats och beskrivits i detalj under processens gång är arbetets validitet hög. Aktionsforskningens utgångspunkt är att processen formas under arbetets gång vilket präglar detta arbete. Ett annat sett att genomföra utvecklingsarbetet hade varit genom innehållsanalys. Genom enbart litteratur hade verktyget utarbetats och presenterats för medlarna. Arbetsprocessen hade då eventuellt varit tydligare och mer snäv, men implementeringen av

verktyget hade varit svårare. I detta arbete har implementeringen av verktyget skett i samband med produktutvecklingen vilket innebär att verktyget redan är till största delen implementerad i verksamheten. Ifall innehållsanalys hade använts som metod hade implementeringen inte varit förenhetlig med mitt sätt att se på ledarskapet eftersom jag upplever att delaktighet och meningsskapande är viktigt för ett bra ledarskap.

Det faktum att jag har fungerat i forskarroll på min egen arbetsplats har självfallet en betydelse. Fördelar som detta ger är, att jag är väl insatt i ämnet och känner till verksamheten och utgångsläget är från början klart med tanke på de andra parter som jag samarbetar med i utvecklingsarbetet. Det negativa kan vara att jag är så väl insatt är att det inte är lätt att se nya alternativ och lösningsmöjligheter, och att det är svårt att ställa sig helt objektivt till området.

Medlarnas objektivitet kan naturligtvis också ifrågasättas, men samtidigt är deras erfarenhet det som är mest betydande i detta arbete. Relationen mellan mig som ledare för utvecklingsarbetet och medlaren har naturligtvis en stor betydelse. Å ena sidan kan man förvänta sig att medlarna haft lättare att säga till mig hur de verkligen upplever situationen, eftersom jag bättre insyn och har därför lättare att förstå substansen än om det hade varit en utomstående. Å andra sidan kan det handla om att medlarna inte velat säga precis hur de upplever situationen för att de känner det som tråkigt att säga rakt ut, eftersom vi annars samarbetar.

5.5 Etiska resonemang

Det forskningsetiska perspektivet i utvecklingsarbetet är en viktig och intressant aspekt att reflektera kring och beakta. Forskningsetik presenteras här på en ganska allmän nivå och i relation till utvecklingsarbetet. Etiken beaktats sedan med tanke på intervjuer, och utgår från Kvaless (2009, s. 78–79) sju stadier för forskningen och de etiska frågorna i anslutning till dem. Etiken bör tas upp från början av undersökningen till rapportens slut, etiken skall alltså vara en del redan i planeringsstadiet (Kvale 2009 s. 78–79). Då det gäller de sju stadierna presenteras innehållet först i sin korthet för att sedan exemplifiera det i relation till utvecklingsarbetet. I vissa fall är enbart stadierna nämnda genom exempel från mitt arbete. Stadierna är kursiverade i texten.

Jag upplever att min undersökning är en viktig del av att utveckla verksamheten vid min arbetsplats, Egentliga Finlands medlingsbyrå. Blennberger (2005, s. 336) beskriver att forskningsetik handlar om vikten av att bedriva forskning, det så kallade forskningskravet, men också om forskningens begränsning. Eliasson (1995, s. 166) beskriver forskningsmetodik inte bara som ett sätt att respektera de människor vi forskar om och för, deras rätt till

integritet och så vidare, utan det handlar också om respekt för den egna verksamheten och om ett försvar för forskningens heder, dess specifika villkor och grundläggande värden. I utvecklingsarbetet har detta beaktats med tanke på val av inriktning för utvecklingsarbetet. Syftet är att genom modellen kunna bidra till att förutsättningarna för en medlingsprocess utreds enhetligare än tidigare och samtidigt kunna utgå från den erfarenhet medlingsbyrån med dess medlare besitter. Genom att granska tillförlitligheten i undersökningen och beskriva processen på ett korrekt sätt, respekteras också forskningens heder.

Undersökningen bör inte enbart gälla det vetenskapliga värdet av den eftersträlvade kunskapen utan tanken skall vara att också förbättra den undersökta mänskliga situationen. Denna fas är inledande och är *tematiseringen* av undersökningen. (Kvale 2009, s. 78). Mitt utvecklingsarbete är relevant för det sociala området, eftersom medling vid våld i nära relationer i dagsläge söker sin plats inom området för hur det i framtiden skall vara utformat. Då det gäller att *planera* började jag med att informera intervjupersonerna och be om deras samtycke. Med tanke på konsekvenser för intervjupersonerna att delta i undersökningen, så tror jag att möjligheten för att anonymiteten bibehålls är bättre i gruppintervjuer än de som deltar i enskilda intervjuer eftersom resultatet genom gruppintervjuer sammanfattas. I och med att man vet var jag gjort undersökningen och i och med att jag gör den specifikt med medlare som medlar ärenden då det gäller våld i nära relationer så vet man ungefär vem som deltagit, men det är inte möjligt att personifiera dem. Dessutom har innehållet sammanfattats och trots det känsliga ämnet som helhet har medlarna inte själva givit någon känslig information om sig själva eller parterna. Om den intervjuade givit sitt samtycke till att delta i undersökningen, men forskaren alltför noggrant och snävt avväger deltagandet, finns det risk för att man tar bort intervjupersonens självbestämmanderätt att delta i undersökningen (Moen 2009, s. 237). I *intervjusituationen* är konfidentialiteten också en etisk utmaning. Det är viktigt att i gruppen diskuterar att inte föra information vidare, dels om det framgår konfidentiell information, men dels också vad gäller ställningstaganden som den enskilda intervjupersonen gör. Det som måste beaktas är att då medlarna tar upp ett exempel så får det på inga vis framgå någonting om klienten, och i vare sig det material som används i undersökningen eller i *utskriften*. Kvale (2009 s. 79) beskriver den etiska utmaningen i analysen, d.v.s. hur djupt och kritiskt intervjuerna kan analyseras och om intervjupersonerna skall ha inflytande över hur deras uttalanden tolkas. Detta är i mitt arbete en viktig poäng med tanke på medlarnas frivilliginsats och hur jag i forskarrollen och samtidigt som deras medlingshandledare analyserar deras uttalanden.

Sammanfattningar har som tidigare nämnts gjorts av resultatet och i och med det har analysen av intervjuerna gjorts. Det som med tanke på analysen kan kännas som ett etiskt dilemma är

då någon medlare fört fram ett förbättringsförslag som av någon anledning inte kunnat beaktas i slutprodukten. Att *verifiera* kunskapen som förmedlas i rapporter är forskarens etiska ansvar (Kvale 2009 s. 79). Ett exempel kunde kanske vara att då man använder och hänvisar till andras källor och har en viss tolkningsmöjlighet, innebär detta ett etiskt ansvar att verifiera den kunskap som förmedlas. Likaså då man tolkat medlarnas uttalanden, så finns det en möjlighet att uttalandet har missförstått. *Rapportering* är det sista stadiet och enligt Kvale (2009 s. 79) måste igen ansvaret beaktas om konfidentialiteten, men också konsekvenser som den publicerade rapporten kan få för de intervjuade och för den grupp eller institution de representerar. Vem som helst skall kunna läsa den och den skall vara etiskt försvarbar. Jag skall kunna ”stå för den”, även om medlarna, parterna, medlingshandledare från andra organisationer m.m. läser den.

Halkier (2010 s. 60-62) hävdar att de forskningsetiska tumreglerna varierar beroende på om forskningsprojektet hör hemma inom aktionsforskning eller inom radikala varianter av socialkonstruktivism. Oberoende av detta finns fyra tumregler: att deltagarna är anonyma, att deltagarna informeras vad projektet handlar om, att man håller vad man lovar, till exempel att man slutför sitt projekt och det sista att man uppför sig som en vanlig människa. Med det sistnämnda menar Halkier (2010, s. 62) att forskaren inte talar ner till deltagarna och att man är representativ. Detta är en viktig aspekt och detta tangerade jag i ett tidigare skede av detta arbete om hur man sedan också tolkar resultatet; att man gör det med respekt för individen.

Då det gäller verktyget och valet att inte översätta det till svenska är i högsta grad en etisk dilemma. Eftersom verktyget enbart finns som helhet presenterad på finska, innebär det att en läsare som inte behärskar finska, inte kan förstå innehållet i verktyget till fullo. Språket och dess betydelse och hur det uppfattats är något som arbetats en hel del med då formuleringarna i verktyget slutförts. Detta är orsaken till att jag upplevt att det varit svårt att översätta innehållet i verktyget och om och när det görs borde det vara en professionell översättare, insatt i ämnet. Det handlar också om verktygets validitet och reliabilitet eftersom en översättning kunde förändra innehållet till viss mån.

En viktig etisk diskussion med tanke på användningen av verktyget är i vilken grad parterna bör vara medvetna om hur förutsättningarna till medling bedöms. Räcker det med att parterna är medvetna om att en bedömning görs efter förmötet, eller bör de veta hur bedömningen görs? Faktum är att verktyget i dagsläge är medlarnas bedömning av parternas attityder. Om parterna ber att få ta del av dokument i anslutning till sitt ärende så är medlingsbyrån naturligtvis skyldig att meddela på vilka grunder beslut har fattats och då skall detta verktyg också tas fram.

6 Sammanfattande diskussion

Arbetet syftar till att utveckla kvaliteten på medling då det gäller ärenden våld i nära relationer. Det har gjorts genom att på ett mera konkret sätt än tidigare definiera och mäta förutsättningarna för att föra parterna till ett gemensamt medlingsmöte. Detta syfte har i utvecklingsarbetet kunnat nås. Genom att besvara frågeställningen om vilka de konkreta förutsättningarna för att medla vid ärenden med våld i nära relationer är och hur det är möjligt att mäta dem har arbetet utmynnat i ett verktyg för att bedöma förutsättningarna för medling då det gäller våld i nära relationer.

Genom att skapa en teoretisk plattform där våldsförståelse i nära relationer varit utgångspunkten för den teoretiska referensramen, tillsammans med beskrivningen av medling då det gäller våld i nära relationer, den reparativa rättvisan och centrala direktiv och lagstiftning, har förutsättningarna kunnat lyftas fram. Ju mer litteratur man läser desto mer kan man finna. Utgångsläget då jag påbörjade litteratursökningen var att det var svårt att hitta specifikt material inom detta ämne, men genom att vidga sökningen så har materialet ibland känts rent av oändligt och avgränsningar har naturligtvis gjorts.

Lagstiftningen ger ett bra stöd och ger ett utgångsläge till förutsättningarna för medling, sedan är resultatet naturligtvis beroende av de som tolkar lagen. Men genom att själv kunna granska den egna verksamheten kritiskt och använda den kritiken för att utveckla den egna verksamheten finns det goda förutsättningar och möjligheter att genom medling hjälpa parterna till ett liv utan våld. Jag kan känna att jag också ställer mig kritiskt till medling då det gäller våld i nära relationer ifall den inte sköts på ett kvalitativt sätt där förutsättningarna är noggrant granskade. Genom medlarens engagemang och stöd kan parterna i ett ärende få hjälp att förebygga att nytt våld inte uppstår.

I kapitlet om den frivilliga medlare har jag velat lyfta fram centrala utgångspunkter eftersom verktyget som utarbetats specifikt är menat för medlaren att fylla i. Genom att beskriva medlaren har jag också velat framhäva att då det gäller ett frivilligarbete kan man heller inte kräva allt för komplicerade bedömningar, eftersom det kan stjäla tid och energi av det konkreta engagemanget att medla och möta parter, vilket trots allt är det allra viktigaste.

Utvecklingsprocessen har inspirerats av aktionsforskning och är således uppbyggd i olika steg. Det praktiska behovet har skapat syftet med arbetet och genom litteratur och erfarenhet har planeringen av arbetet genomförts. Vidare har jag i forskarroll agerat i sammanhanget och fått många intryck och nya idéer och ett utkast till verktyg har småningom skapats. Genom

observation och praktik har verktyget utvärderats. Utvärderingen som skedde i form av grupputvärderingssamtal var en viktig del i utvecklandet av verktyget. Revideringen av verktyget spelade en stor roll både innehållsmässigt, språkligt men också estetiskt. Utmaningen vad gäller verktyget har varit det språkliga, att genomföra ett utvecklingsarbete på två språk, där dessutom yrkesordförrådet är ganska specifikt. Orsaken till att jag valde att inte översätta verktyget i detta skede var att den språkliga delen blev en viktig del och mycket arbete har gjorts med att formulera verktygets delar så att de blivit fungerande. I dagsläget är vi vid medlingsyrån inte i behov av en svensk version. Observationen och utvärderingen av verktyget kommer att återkomma i framtiden, men i utvecklingsarbetet är det redan en gång gjort.

Det har varit en intressant och lärorik process att leda själva utvecklingsarbetet. Att utveckla och att leda andra människor har varit utmanande. Kravet att ständigt motivera beslut, engagera, inspirera och avgöra vart nästa steg skall bära har krävt en beslutsamhet som inte alltid varit lätt att finna hos mig själv. Men genom att luta tillbaka på det meningsskapande, dels för sig själv, men också för andra har det varit lättare att igen finna glädjen och vikten av det arbete som gjorts. Även genom det kollegiala stödet och handledning har processen hela tiden framskridit och egentligen varit riktigt rolig.

Med tanke på framtiden och att detta utvecklingsarbete bara nått ett delmål upplever jag det fortsatta arbetet som inspirerande och intressant. Detta verktyg och tillvägagångssätt skall ytterligare implementeras i praktiken vid Egentliga Finlands medlingsbyrå och då återstår nya utvärderingar och revideringar av verktyget. Som också tidigare i arbetet nämnts är avsikten att göra en konkret skala för denna bedömning och att ytterligare öppna de olika förutsättningarna för att än mer djupgående kunna analysera dem och skapa ett hjälpmedel för medlarna för hurudana frågor som kan hjälpa till att utreda förutsättningarna. Vidare kommer ett mindre utvecklingsarbete då det gäller medlingshandledarens bedömning från första början att småningom inledas vid vår medlingsbyrå. Utvecklingsmöjligheterna är oändliga och detta är några tankar om den fortsatta utvecklingen, men är inspirationsmoment till det egna arbetet.

Det kommer att vara intressant att se hur medling då det gäller våld i nära relationer utformas inom den nära framtiden i Finland. Kommer den att fortsätta ungefär som tidigare, kommer den att föras mer mot ett professionellt medlande eller kommer den rent av att begränsas så att man inte inom medling sköter ärenden vid våld i nära relationer? Tror och hoppas att genom utveckling, utbildning, öppenhet och dialog med omvärlden kan denna form av stödnätverk utnyttjas och finnas som en speciell kugge i ett hjul mot arbete för att förebygga våld.

”Gör ni detta frivilligt? Får ni inte betalt? Varför vill ni göra det?” är frågor nästan alla medlare fått svara på eller kommer att få svara på då de möter medlingskunder. Medlarnas obeskrivligt fina insats, där ett genuint intresse och en vilja att hjälpa är så starkt att de åtar sig detta viktiga uppdrag är svårt att hitta motsvarighet till. Som FN:s före detta generalsekreterare Kofi Annan sade ”Om vårt hopp om att bygga en bättre och säkrare värld ska bli mer än ett önsketänkande behöver vi frivilligas engagemang mer än någonsin”. Detta engagemang skall och ersätter på inga villkor de professionellas insatser, utan det är en dimension utanför, något helt annat som för många öppnar en möjlighet, en möjlighet till ett liv utan våld.

Källförteckning

- Alvesson, M. & Skölberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion*. (2 uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Andersen, V. & Gandrup, P. (2008). Om problemformulering och projektarbete. Ingår i: H. Andersen (red.), *Vetenskapsteori och metodlära. En introduktion*. Lund: Studentlitteratur.
- Bell, J. (2009). *Introduktion till forskningsmetodik*. (4 uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Blennberger, E. (2005). *Etik i socialpolitik och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- CEDAW (2008). *Naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea. 41. istunto 30.6-18.7.2008. CEDAW /C/FIN/CO/6.*
<http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=39943&GUID=%7B3108B106-A9C4-4BCE-BB3B-027048204866%7D> (hämtad 3.8.2013).
- CEDAW (2010). Reference: HDI/follow-up//41/FIN/46. (otryckt källa)
- Christie, N. (1977). Conflict as property. *British Journal of Criminology* 17 (1), 1-15.
- Dahlgren, L. (2009). Attitydmätning i socialt arbete. Ingår i: L. Dahlgren & L. Sauer (red.), *Att forska i socialt arbete. Utmaningar, förhållningssätt och metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Ekbrand, H. (2006). *Separationer och mäns våld mot kvinnor*. Avhandling för filosofie doktorsexamen. Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen, Göteborg.
- Eliasson, P. E. (2000). *Män, kvinnor och våld. Att förstå och förändra våldsamt beteende*. Stockholm: Carlssons.
- Eliasson, R. (1995). *Forskningsetik och perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Elonheimo, H. (2002). Restoratiivinen oikeus korjaa rikoksen aiheuttamat vahingot. *Haaste* 3/2002, <http://www.haaste.om.fi/1247666378632> (hämtad 12.8.2013).
- Europeiska unionen (2012). Europaparlamentets och Rådets direktiv (2012/29/EU, 25.9.2012) om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut (2001/220/RIF). *Europeiska unionens officiella tidning*, 57-73.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0001:0056:SV:PDF>
(hämtat 1.8.2013).

Europeiska Unionen (2009). *Rådets beslut, den 27 november 2009, om Europeiska året för frivilligarbete för främjande av aktivt medborgarskap 2011.* <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lng1=sv,fi&lang=&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=507053:cs> (hämtad 13.8.2013).

Ewalds, H. (red.). (2005). *Vem angår våldet?* Kommunens handbok om förebyggande av våld i par- och närrelation. Social-och hälsovårdministeriets handböcker 2005: 7. Helsingfors: Social- och hälsovårdsministeriet.

Flinck, A. (2006). *Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana - rikottu lemменmarja. Akateeminen väitöskirja.* Tampereen yliopisto, Tampere.

Flinck, A. & Elonheimo, H. (2010). Perhe- ja lähisuhdeväkivallan sovittelu – mahdollisuuksia ja rajoituksia. Teoksessa: E. Poikela (toim.)(2011). *Sovittelu. Ristiriitöiden kohtaamisesta konfliktien hallintaan.* Jyväskylä: PS-kustannus.

Flinck, A. & Iivari, J. (2004): *Lähisuhdeväkivalta sovittelussa.* Tutkimus- ja kehittämishankkeen realistinen arviointi Helsinki: Stakes.

Flinck, A., Kuoppala, T. & Säkkinen, S. (2013). Diaserie; Medling i brott- och tvistemål 2012. (Statistikrapport 15/2013). Institutet för hälsa och välfärd; Helsingfors.

Flinck A., Sambou, S. & Uotila, E. (2011). Sovittelussa etsitään keinoja myös väkivaltaisen käyttäytymisen lopettamiseen. *Haaste* 3/2011. <http://www.haaste.om.fi/Etusivu/Lehtiarkisto/Haasteet2011/Haaste32011/1302674668245> (hämtat 20.8.2013).

Halkier, B. (2010). *Fokusgrupper.* Stockholm: Lieber.

Hargreaves & Fink (2009). *Hållbart ledarskap i skolan.* Lund: Studentlitteratur.

Harju, T. (2012). Nais erityinen monikulttuurinen väkivaltatyö. Teoksessa: T. Purjo (toim.), *Sukupuoli ja väkivalta - osa 2.* Tampere: Non Fighting Generation.

Heimer, G. & Sandberg, D. (2008). *Väldutsatta kvinnor - sambällets ansvar.* 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.

- Hulkko, A. (2011). Parisuhdeväkivallan varhaiset vaiheet. Teoksessa: R. Hannus, S. Mehtola, L. Natunen, A. Ojanen (toim.), *Veitsen terällä*. Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Hyvärinen & Hautamäki (2013). *Katkaise väkivalta. Läbisuhde- ja perheväkivaltarikoksesta epäillyn ohjaaminen esitutkinnasta väkivaltaa katkaisevaan palveluun*. (Ohjaus 10/2013). Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.
- Höglund, C-M. (2011). När kvinnor slår. *NIKK. Nordisk institutt för kunnskap om kjönn, 3.2011*, s 24-27.
- Iivari, J. (toim.) (2007a). *Rikos- ja riita-asioiden sovittelijan opas*. (Uudistettu painos.) (Oppaita 66). Stakes ja Suomen sovittelun tuki ry. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Iivari, J. (2007b). Restoratiivinen oikeus ja Suomi. Uudessa Suomen rikossovittelulaissa periaatteellisia ongelmia. *Haaste 1/2007*, 22–23.
- Iivari, J. (2010). *Oikeutta oikeuden varjossa. Rikossovittelun täytäntöpanon arviointitutkimus*. (Raportti 5/2010). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Iivari, J. (2012). Feministinen väkivaltatutkimus harharetkillä. *Oikeus 4/2012*, 635-639.
- Inrikesministeriet. (2012). *En tryggare morgondag. Program för den inre säkerheten*. Helsingfors: Inrikesministeriet.
- Institutet för hälsa och välfärd. (2013a). *Vad är medling?* http://www.thl.fi/sv_SE/web/sv/teman/informationspaket/medling/vad_ar_medling (hämtat 1.9.2013).
- Institutet för hälsa och välfärd. (2013b). *Medlingstjänster*. http://www.thl.fi/sv_SE/web/sv/teman/informationspaket/medling/medlingstjanster (hämtat 1.9.2013).
- Isdal, P. (2001). *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia.
- Johansson, C. & Heidi, M. (red.) (2008). *Kommunikation i förändringsprocesser*. Malmö: Lieber.
- Johansson, T. (2003). Mäns våld mot kvinnor. Det könsjämsställda samhällets svarta hål. Ingår i: M. Bäck-Wilkund & T. Johansson, (red.), *Nätverksfamiljen*. Stockholm: Natur och kultur.
- Jokinen, H. (2011). *Medling vid brott. En begreppslig analys av en konfliktlösningsmetod i en senmodern tid*. Avhandling för teologie doktor. Åbo Akademi, Teologisk fakulteten, Åbo.

- Kinnunen, A. (2012). Restoratiivisen oikeuden kehitys Euroopassa. *Haaste 3/2012*, 23-25.
- Kjellman P. Korjaava oikeus – rikosasioiden sovittelu. Teoksessa: P. Kjällman (toim.), *Rikoksen ubrin käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kjellman, P. (toim.) (2011). *Rikoksen ubrin käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kvale, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Laurila, R (toim)(2012). *Varsinais-Suomen sovittelutoimiston laatukäsikirja*. (otryckt källa)
- Lilja, J. (2005). Samhälls- och beteendevetenskapliga skalor. Ingår i: S. Larsson, J. Lilja & K. Mannheimer. (red.) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundgren, E. (2012). *Väldets normaliseringsprocess och andra våldsförståelser*. Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige.
- Magne Holme, I. & Krohn Solvang, B. (2008). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Moen, E. (2009). Sensitiv forskning. Ingår i: S. Larsson, J. Lilja & K. Mannheimer. (red.) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Notko, M. (2011). *Väkivalta, vallankäyttö, ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa*. Jyväskylän Yliopisto, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylä.
- Nyqvist, L. (2001). *Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- OK-opintokeskus. (ei pvm). *Nominaaliryhmäteknikka*. <http://ok-opintokeskus.fi/muita-menetelmi%C3%A4> (hämtat 1.8.2013).
- Oranen, M. (2012). Lapsi ja perheväkivalta. Teoksessa: A. Söderholm & S. Kivitie-Kallio (toim.), *Lapsen kaltoinkohtelu*. (2 painos). Helsinki: Duodecim.
- Pehrman, T. (2013). *Sovittelu etenee suomalaisessa yhteiskunnassa, mutta etenemistä tulisi selkeästi vauhdittaa*. *Haaste 3/2013*
<http://www.haaste.om.fi/Etusivu/Lehtiarkisto/Haasteet2012/Haaste32012/1347273892575>
 (hämtat 25.8.2013).

- Pessi, A. & Oravasaari, T. (2010). *Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä: tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta*. Helsinki: Raha-automaattiyhdistys.
- Piispa, M. (2011). Parisuhdeväkivallan todellisuus. Teoksessa: R. Hannus, S. Mehtola, L. Natunen, A. Ojanen (toim.), *Veitsen terällä*. Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Poikela, E. (2011). Oppiminen sovittelun ytimenä - restoratiivisen ohjauksen lähtökohtia. Teoksessa: E. Poikela (toim.)(2011). *Sovittelu. Ristiriitojen kohtaamisesta konfliktien hallintaan*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Porkka, S-T. (2009). *Työnohjaamisen taito. Oppikirja vapaaehtoistyön työnohjaajalle*. Vantaa: Suomen mielenterveysseura.
- Porkka, S-T. & Salmenjaakko, J. (2005). Vapaaehtoistyön työnohjauksen järjestäminen: opas yhdistyksille. Vantaa: Suomen mielenterveysseura.
- Qvist, T. (2012). Mitä parisuhdeväkivallan sovittelu on Suomessa? Sovitteluperiaatteiden ja käytäntöjen kohtaamattomuuden aiheuttamat jännitteet. *Oikeus* 2012(41), 441-445.
- Rantanen, T. (2011). Lähisuhdeväkivalta. Teoksessa: P. Kjällman (toim.), *Rikoksen uhrin käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Rikoksentsorjuntaneuvosto (2013). *Lähisuhdeväkivalta*.
<http://www.vakivallanvahentaminen.fi/fi/index/vakivallanmuotoja/lahisuhdevakivalta.html>
 (hämtat 20.8.2013).
- Rönnermann, K. (2004). *Aktionsforskning i praktiken - erfarenheter och reflektioner*. Lund: Studentlitteratur.
- Saaristo, L. (2009). Rakenteet ovat vapaaehtoistoiminnan turva. Ingår i: T. Myllymaa, & S-T. Porkka, (toim.). *Muutos ja pysyvyys vapaaehtoistyössä*. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.
- Scheffer Lindgren, M. (2009). *"Från himlen rakt ner i helvetet". Från uppbrott till rättsprocess vid mäns våld mot kvinnor i nära relationer*. Doktorsavhandling. Karlstads universitet, Fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper, Karlstad.
- Social- och hälsovårdsministeriet (2012). *Regeringens jämställdhetsprogram 2012-2015*. (Publikationer 2012:10). Helsingfors: Social- och hälsovårdsministeriet.

Socialporten (2011). *God praktik för medling vid våld i nära relationer: Vid medling i fall som gäller våld i nära relationer behandlas brottet och en framtid utan våld.* <http://www.sosiaaliportti.fi/sv-FI/godpraktik/praktik/god-praktik-for-medling-vid-vald-i-nara-relationer-vid-medling-i-fall-som-galler-vald-i-nara-relationer-behandlas-brottet-och-en-framtid-uta> (hämtat 25.8.2013).

Sosiaali- ja terveysministeriö & Kuntaliitto. (2008). *Läbisubde- ja perheväkivallan ehkäisy suosituksset. Tunnista, urvaa ja toimi. sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen.* (Julkaisuja 2008:9). Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön.

Statsrådets kansli (2011). *Regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering.* Stadsrådets kansli.

Svedberg, L. (2012). *Gruppsykologi. Om grupper, organisationer och ledarskap.* Lund: Studentlitteratur.

Turunen, E., Flinck, A. och Sambou, S. (2013). Lähisuhdeväkivallan sovittelun erityistarpeet tunnetaan. *Haaste 1/2013*, 38-39.

Valtonen, A. (2005). Ryhmäkeskustelut. Teoksessa: J. Ruusuvoori & L. Tiittula (toim). *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus.* Tampere: Vastapaino.

Vilka, H. (2007). *Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet.* Helsinki: Tammi.

Väänänen, K. (2011). Miten selviytyä väkivallasta? Teoksessa: R. Hannus, S. Mehtola, L. Natunen, A. Ojanen (toim.), *Veitsen terällä.* Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotien liitto.

WHO. (2013). *Definition and typology of violence.*

<http://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/> (hämtat 15.8.2013).

Wibeck, V. (2007). *Fokusgrupper. Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod.* (uppl. 1:9.) Lund: Studentlitteratur.

Finlands författningssamling:

Lag om medling vid brott och i vissa tvister 9.12.2005/1015. www.finlex.fi (hämtat 20.1.2013).

Lagutskottets betänkande 13/2005 rd. www.finlex.fi (hämtat 20.1.2013).

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om medling vid brott 93/2005.
www.finlex.fi (hämtat 20.1.2013).

Strafflagen 19.12.1889/39. www.finlex.fi (hämtat 4.4.2013).

ARVIO SOVITTELUN EDELLYTYKSISTÄ LÄHISSUHDEVÄKIVALTAJUTUISSA

SOVITTELUNUMERO: _____ SOVITTELIJOIDEN NIMET: _____ PÄIVÄMÄÄRÄ: _____

ASIANOMISTAJAN KANNALTA

	ASIANOMISTAJAN VAPAAEHTOISUUS SOVITTELUSSA	Sovittelijalle on herännyt huoli, että tätä on mahdollisesti painostettu	Ilmaisee, että hän osallistuu sovitteluun epäilyllin/tai muun henkilöön tahdosta	MUU HAVAINTO
ASIANOMISTAJAN PELKO EPÄILYÄ KOHTAAN	Ilmaisee, että ei pelkää ja sovittelijalle ei tule syytä huoleen	Ilmaisee, että pelkää tätä joissakin tilanteissa	Pelkää tätä eikä uskalla kohdata	
VÄKIVALLAN TOISTUVUUS SUHTEESSA	Tapahtuma on ensimmäinen	Väkivaltaa on ollut joskus aiemminkin	Väkivalta on ollut toistuvaa jaksottain tai tietyissä tilanteissa	
ASIANOMISTAJAN MOTIVOITUNEISUUS KÄSITELLÄ ASIOITA SOVITTELUSSA	Toivoo, että voi kohdata ja käsitellä tapahtunutta sekä suunnitella tulevaisuuden muutosta	Haluaa kohdata ja sopia tapahtuneen.	Osallistuu sovitteluun ainoastaan välttääkseen oikeuskäsittelyn	
ASIANOMISTAJAN VOIMAVARA KOHDATA TOINEN OSAPUOLI SOVITTELUSSA	Henkisesti tasapainossa ja pystyy ymmärtämään sovittelussa tehtävät ratkaisut	Epäilee omaa jaksamista, mutta on kuitenkin ilmaissut olevansa valmis kohtaamiseen	Henkinen tila on epävakaa ja riski toisen kohtaamisessa on, että uhri uhrirtuu uudestaan	

EPÄILLYN KANNALTA

YHTEISIÄ EDELLYTYKSIÄ OSAPUOLTEN KANNALTA

	OSAPUOLTEN KANNALTA				MUU HAVAINTO	
SOVITTELU- TAPAAMISEN HYÖTY OSAPUOLILLE TULEVAISUUTTA AJATELLEN	Sovittelutapaamisen järjestäminen auttaa osapuolia ymmärtämään toisiaan paremmin ja he voivat löytää muutoksia tulevaisuuteen ☐	Osapuolet ovat jo haikuneet avun piiriin/ löytäneet ratkaisuja omin voimin, mutta kokevat kuitenkin että sovittelusta on hyötyä rikosta puituman käsittelemiseen ☐	Osapuolet haluavat yhteistyöstä ja sovittelijoiden mielestä he saattaisivat hyötyä siitä ☐	Osapuolet kokevat jo löytäneensä ratkaisuja omin voimin ja kokevat, että sovittelutapaaminen on turha ☐		
	OSAPUOLTEN MAHDOLLISUUS TASAPUOLISEEN KOHTAAMISEEN SOVITTELUSSA	Sovittelijoiden mielestä osapuolet pystyvät kohtaamaan sovittelussa tasavertaisesti ☐	Osapuolten välillä on havaittavissa lievä epätasavertaisuutta ☐	Sovittelijalle herää huoli siitä, että osapuolet eivät ole tasavertaisessa asemassa ☐		
	OSAPUOLTEN KERTOMUSTEN YHTENEÄISYYS	Osapuolet kertovat yhtenevästi tapahtuneesta ☐	Osapuolet kertovat lähes yhtenevästi asioista ☐	Useimmissa asioissa osapuolten kertomukset eivät täsmää ☐	Ratkaiseissa asioissa osapuolten kertomukset eivät täsmää ☐	
	VIRANOMAISTEN TIETOO TULLUT PERHEVÄKIVALLAN TOISTUVUUS	Ei ole tullut viranomaisten tietoon ☐	On tullut tietoon, että väkivaltaa on jonkun verran aikaisemmin ollut ☐	Epäily on aikaisemmin tuomittu asian-omistajaan kohdistuneesta väkivallasta ☐	Osapuolet ovat olleet useammassa oikeudenkäynti- prosessissa ☐	

Mikäli osapuolet ovat parisuhteessa, jatkavatko he yhdessä? Kyllä Ei En osaa sanoa

SEURAAVAT ASIAT HERÄTTIVÄT MINUSSA HUOLTA SOVITTELIJANA

TÄYTTÖOHJE

- Tätä työkalua käytetään lähisuuhdevalitajutuissa. Työkalu on sovittelijan arvio sovittelun edellytyksistä.
- Lomake täytetään erillistapaamisten jälkeen. Heti kunkin erillistapaamisen jälkeen täytetään kyseistä henkilöä koskeva sivu. Kun molemmat osapuolet on tavattu erillistapaamisessa, täytetään kolmas sivu. Viimeistään tämän jälkeen käydään ohjaajan kanssa keskustelua siitä, onko asiassa riittävästi edellytyksiä yhteistapaamiseen.
- Mikäli osapuolet ovat sekä asianomistajia että epäiltyjä jutussa, täytetään molempien osalta asianomistajan ja epäillyn oma arvio.
- Tarkoituksena on, että rästetään kustakin kohdasta vain yksi sopiva vaihtoehto. Mikäli mikään annetuista vaihtoehdoista ei sovi, niin selitys kirjataan tyhjiin soluihin (muu havainto).
- Lause: ”Mikäli osapuolet ovat parisuhteessa, jatkavatko he yhdessä” on sovittelijalle annettu tieto osapuolten kertomuksen mukaan. Mikäli on ristiriitaisuuksia tai muuta asiaan liittyvää, niin kirjataan selitys riville.
- Jos sovittelijalle herää huoli jostain muusta asiaan liittyen, viimeisen sivun annettulle alueelle voi kirjoittaa asiasta. Tarvittaessa voi myös jatkaa viimeiselle sivulle.
- Tämä lomake täytettynä arkistoidaan sovittelutoimistoon muiden sovittelun asiakirjojen lisäksi. Tarvittaessa lomaketta voidaan käyttää ratkaistaessa ja käsiteltäessä mahdollisia sovittelu-toimiston kyseistä asiaa koskevista päätöksistä tehtyjä valituksia.